

Štev. 1.

Na Dunaju, 25. januarja 1897.

Letnik X.

Ali imajo zapadni Slovani čas?

Evropske velevlasti so si zagotovile po posebnih skupinah nekak mir, prav za prav neko negotovo premirje pod zaščito občega in povečanega oboroženja ter nadaljevanega oboroževanja. Veliki narodi tolažijo drug drugega, da nobena država ni željna vojne, in vsak vladar se boji odgovornosti, ko bi on zaresno ali le formalno prvi napovedal vojno. A vladarji, državniki in narodi vedó, da se blizu doba, ko bode treba rešiti važna evropska vprašanja, tudi če ne gledamo na Azijo ali Afriko. Turčija je takó bolna, da ima moč v sebi samo še za — trmo, katera se opira na navskrižja interesov evropskih velevlastij. Lansko klanje sosebno med Armenci utegnul bi zverski fanatizem mohamedanski nadaljevati ne le med Armenci, temveč tudi med drugimi plemeni pod turškim gospodstvom. In kaj potem, ko bi bila civilizovana Evropa proti obroku izvrševanja svojih načrtov, torej predčasno, prisiljena lotiti se rešenja turškega vprašanja? Naj bi se rešilo to vprašanje takó ali takó, posledice bi zahtevale nepreglednih, vsekakor važnih izprememb, kakoršnih k'jubu Napoleonu I., ni bilo v tem stoletju. Izpremembe pa bi posezale najobčutniše med slovanska ozemlja v obče in male slovanske narode posebe. Izpremembe bi se dotikale tudi takózvanih politíski samostalnih slovanskih držav, in vprašanje je, ali bi ne prišle z dežja pod kap ali v nacionalnem pogledu še v hujše robstvo, nego je bilo v turškem jarmu. Na to stran je dovolj pokazati na usodo sedanjih Poljakov v pruski Nemčiji. Kar se tiče Slovanov, živečih v Avstro-Ogerski, je pač znano, kake namere ima z njimi velikonemška propaganda, ki se ne širi samo v Velikonemčiji, temveč vedno bolj tudi v Avstro-Ogerski, na prvem mestu med nemško-akademiško mladino.

In da bi bili avstro-ogerski Slovani v kakem določilnem pogledu? Kulturnih vezij, kakoršne daje Nemcem, n. pr. protestantizem in skupni književni jezik in skupna književnost, ti Slovani nimajo. Občega ali nacionalnega gospodarstva, tudi ko bi bili imeli voljo in razum zato, niso mogli razviti, ker so politíski nesamostalni, in so sedaj izročeni še duvalistiškemu, mnogo-stranskemu, sosebno gospodarskemu slabljenju. Ogerska izpodjeda celó skupne državno-gospodarske interese, kakor je najočitniše razvidno iz občil ali komunikacij, katere snuje vsaka polovina za se, ne da bi poštevala skupne potrebe in dobičke. Vsled razkrojene obče gospodarske organizacije obeh polovin

cesarstva trpé najbolj mali slovanski narodi, ki so bili zaostali v vseh oddelkih ekonomije. Vrhu tega je še tostransko nemško liberalno gospodstvo razvijalo bolj provincijalno, nego skupno gospodarstvo tostranske polovine in je vse tako zasnovalo, da so imeli in še imajo nemški liberalci, potem nemško naseljenje v obče, največi dobiček od tega. In še Čehi kraljestva, ki so med zapadnimi Slovani najbolj napredovali tudi v gospodarstvu, so vsaj v obrti zad za Nemci, kakor priznava sam dr. Rieger. Ostali Čehi in drugi Slovani se pa v nobeni gospodarski stroki ne morejo meriti z Nemci, torej s tistimi Nemci, katerim je zgodovina podelila zgorej omenjene skupne kulturne vezi, in katere je božikal absolutizem, in je spravil tudi konstitucionalizem poleg Madjarov, Poljakov in Italijanov med gospodovalne narodnosti. Kako bi se mogli ti šibki in oslabljeni Slovani s svojim kulturnim razvojem in orožjem braniti proti kulturni sili nemške ali kake druge mogočne narodnosti v slučaju, da bi jih podjarmila politíška sila takih narodov?

Ali so mali slovanski narodi v neugodnem položenu ali ne? Ali so oni gotovi, da ne nastanejo politíške izpremembe in vsled tega njih obče položenu še neugodniše? Ali mislijo ti Slovani kedaj zaresno na to stran? In če mislijo, ali morejo njih voditelji, njih stranke opravičiti dosedanje politikovanje vsakega teh narodov? Ali niso prisiljeni trezni slovanski mislilci trditi, da zapadne Slované sili svojstvena slepota v vitalno opasnost, v pogubo? Kako bi drugače ne mogli izprevideti, da je treba strogo ločiti vitalna vprašanja od toček, ki so manj pomenljive, in ki se ne dajo reševati istočasno z neizogibnimi vprašanji? Kako je možno med zapadnimi Slovani v dobi stalne opasnosti za življenje narodov deliti se v stranke, katere si dajejo zadače tistih narodov, kateri so si uže sezidali ograjnico in streho, da morejo braniti se na zunaj in urejevati se na znotraj? Ali ima med zapadnimi Slovani pravo in smisel ločitev narodov na liberalne in konservativne in z njimi sorodne stranke? Ali je dostojno, da si zapadni Slovani stavljajo vprašanja po pomenu pete, šeste in še nize vrste, ter da se radi teh neumestnih vprašanj prepirajo po cele mesece in več let ter tako pozabljajo to, kar je sedaj najvažneje in določilno za nje?

Tako postopajo otroci v obče in politíski otroci posebe. Od tod prihaja, da vsakodobne vlade s slovanskimi narodi in njih strankami tudi postopajo tako, kakor z otroci, ki se prepirajo za vsako igračo, vrženo med nje, in se razradosté radi vsake sladke

medice in za njih praznike pečene potice ali povitice. Ali je potreba državi, ki ima večino takih političkih otrok, posebno razsvetljenih državnikov?

O ne, z navadnim razumom in običajno prebrisanostjo morejo nastopajoči državniki take političke otroke krotiti in voditi, kakor jim drago. To se najlepše kaže sedaj, odkar je v tostranski polovini Badeni načelnik osrednje vlade. Vsaki slovanski stranki je, če ne dal, pa vsaj obečal kupo ali kupico medice, in obsedle so kakor tice na šibi, pomazani z „biskom“. Tako medico pa bode Badeni obetal slovanskim strankam, kolikor se zasnuejo v novem državnem zboru. No to je le najnovejši eklatanten zgled, kakó mali slovanski narodi zapravljajo čas za malenkosti, v tem ko je opasnost radi negotovosti občega položaja sosebno za obstanek njih narodnosti velika, in bi bila ista opasnost tudi bez tega silna dovolj, tudi radi preneugodnega položaja na znotraj.

Slovanski narodi in njih voditelji bi bili dolžni vsako akcijo meriti z vprašanjem, ali imajo čas za njo, in naj bi slovanske narode zagotovilo tudi celó kako skrivno ali nadnaravno razodenje, ostala bi še vedno potreba in dolžnost za vprašanje, kaj je za njih obstanek najpotrebniše. V tem pogledu, so dolžni Čehoslovani in ostali zapadni Slovani poslušati še posebe nasovet dr. Riegra, ki priporoča skrbeti najprej za življenje in še le potem za urejenje, oziroma izboljšanje istega življenja. Če gledamo v zgodovino, vidimo, da množice vedoma ali nevedoma prestajajo hudo tlačenje, ker jih žene prirodni nagon k ohranjenju najprej življenja kot takega. Ali ne pravi instinkt tudi narodom, da je treba rešiti in ohraniti najprej življenje narodno?

Revna obleka sama na sebi še ni sramotna; tudi narodno življenje samo na sebi ni zaničljivo; saj je po-jedincu in narodu še vedno nadeja, da bode kedaj bolje, in takó je treba tudi malim slovanskim narodom najprej zagotoviti uslovja za obstanek. Zatorej je v sedanji, stalno opasni dobi pogubno vsakatero cepljenje narodnih sil za podvejene točke drugače umestnega stremljenja. Kar je pri drugih narodih gledé na čas in red primerno, kaže se pri zapadnih Slovanih kot škodljiva potrata. Povdarjanje konservatizma in liberalizma ali v novejšem času tudi krščanskega socializma kot tako in nad-rejeno vitalnim potrebam za obstanek pomenja preziranje prave logike stvarij in se zagreša sosebno tudi taktično. Slovanske stranke morejo v tej dobi biti po glavnem znaku le narodne in vse drugo dosežati le podrejeno, rekli bi, mimogrede. Če se družijo in tudi morajo družiti dolžnosti in zadače niže vrste, ne sme nobena téh spodnjih vrst postavljati se na čelo ter nad-cenjevati je nacionalnim neizogibnim potrebam. Le tujstvo, neslovanski vpliv in domača politička slepota more in je mogla zakriviti, da se slovanski narodi slabé s prepri-pom o konservativnosti ali liberalnosti. Naj bi vprašanje o tem, kar je po času vsled občega položaja najpotrebniše in najnujnejše slovanske narode, njih voditelje in stranke vendar izmodrilo v bližnji in nadaljnji bodočnosti!

O jednakovrednosti narodov.

Med sofizmi, s katerimi nemški politiki celó v cis-litavskem državnem zboru pogostoma zavračajo slovanske potrebe in težnje, je tudi naglašanje o vrednosti narodov. Ker so slovanski narodi zaostali po krivdi drugih

in ker so majhni nasproti skupnosti nemškega naroda, trdijo, da ti narodi niso toliko vredni, kolikor je nemški, in da radi tega ne smejo zahtevati vsega tega, kar uže imajo ali poleg tega še zahtevajo Nemci. Radi te ne-jednakovrednosti ali nejednakoveljavnosti naj bi tudi Nemci ne učili se drugim, oziroma dotičnim deželnim slovanskim jezikom, v tem ko naj bi imeli slovanski na-rod potrebo in dolžnost, učiti se nemškemu jeziku kot takemu in še posebe kot državnemu jeziku. Dr. Rieger je v svojem Kolinskem govoru zavračal take, nazore poleg drugega tudi s tem, da je kazal na enakost napredka češkega naroda z nemškim narodom v češkem kral-je-stvu gledé na občo književnost, znanost in umet-nost in je ustopil prvenstvo tem Nemcem jedino gledé na večji napredek v obrti. Riegrovo pobijanje pa se nam ne zdi tudi samo na navedeni argument zadostno, in potreba je še sosebno s stališča slovanskega kulturnega programa bistvenega popravka.

Sedanja tostranska ustava nima nobenega člena, ki bi razločeval po vrednosti ali veljavnosti narod od naroda; ustava pozna izključno jednake narode gledé na narodnost in jezik in zahteva izrecno jednako svobodo za razvijanje vsakega naroda posebe. Uže sam tak ar-gument, s katerim zahteva tudi dr. Rieger spravo z Nemci na podstavi jednakega prava, je izdaten dovolj, da bi ga noben pošten Nemec ne smel rabiti ne v obče, najmanj pa v parlamentu, in tudi ko bi ne imeli v to-stranski ustavi nobene moralne opore, moral bi ta razlog zadoščati, da bi pobijali Slovani orožje o nejednakoveljav-nosti slovanskih narodov, obrneno in rabljeno proti tem narodom. Ustava, od vladarja svečano podeljena, še velja, in dokler velja, jamči tudi svobodo za razvijanje narodov. Ustava ni podeljena, da bi narodi zaostajali tam, kjer jih je našla, temveč da bi napredovali s pomočjo jednake svobode. Žalostno dovolj, da se je svoboda podelila v času, ko niso bili narodi razviti jednako in zadostno; po-delila pa se je ista svoboda ravno radi stremljenja k napredku, a nemški in drugi nasprotniki želé, da bi po-prejšnja nesvoboda ostajala še nadalje za zaostavše na-robe, da bi mogli torej stalno razglašati male slovanske narode nejednakovrednimi z Nemci in tistimi narodi, ka-terim je vsa zgodovina do ustavne dobe dajala prvenstvo in ugodniša uslovja za razvijanje, četudi se je poslednje vršilo tudiza Nemce in druge pod oblastjo absolutistiškega vladanja in večih stanovskih privilegijev.

Tudi ko bi ne bilo ustave, moralna dostojnost in pravičnost bi morala ravno velike in bolj razvite narode siliti, da priboré malim in zaostavšim narodom svobodo za napredovanje. Saj so se civilizovani narodi poprej potezali celó za neomejeno političko svobodo Italijanov in samih Nemcev, kakor ob začetku tega stoletja za osvobojenje Grkov. Dosledno bi bilo, da bi se še z večó energijo potegnuli tudi Nemci in Italijani za manjše dele svobode šibkih narodov, naj si bodo tudi slovanskih plemen. Saj je Slovan menda tudi človek. Slovani so se pred ustavno dobo potezali skupno z Nemci in Madjari za podeljenje ustave, torej tiste svobode, ki ne visi v zraku, temveč je zajamčena v ustavi, veljavni za podelivšega jo vladarja in njegove naslednike. Krčiti to ustavno svobodo, ni le protiustavno, temveč tudi nasprotno plemeniti morali, in krčiti jo majhnim, neraz-vitim ali zaostavšim narodom je še neplemenitiše. Kako naj ti narodi dotekajo napredniše večé narode, če se jim krati celo svoboda dobre volje za napredek? Itak ostaje dejstvo za stremljenjem, kajti mali narodi nimajo uslovij,

da bi napredovali vsestranaski in v toliki meri, kakor morejo napredovati mogočnejši narodi. Malim narodom se godi kakor neimovitim tujcem nasproti kapitalistom vseh vrst. Celo ob največji ekonomski svobodi ne morejo tekmovali delavski in neimoviti ljudje z imovitimi. Glede na to okolnost je spoznala ekonomska teorija in dejanska praksa, da ekonomska svoboda samo za delovanje posamičnikov je nedostatna, da k tej svobodi, vsled katere more pojedinec gibati se, kakor mu drago, je dolžna pridružiti se tudi svoboda združevanja za raznovrstne gospodarske cilje. Vsled tega spoznanja pa vidimo zopet združevanje ne le delavskih in ubožnejših slojev, temveč tudi kapitalistiških podjetnikov, in vsled tega je zopet premoč na kapitalistiški strani, ker se nižji gospodarski sloji niso še mogli združevati v kolosalnem obsegu sredi narodov in od naroda do naroda.

Spoznanje o potrebni svobodi za neomejeno združevanje v obči ekonomiji pa uči tudi narode in mora poučiti sosebno male in šibke narode, da se jim je treba združevati za sorodne cilje, ker le tako morejo dospeti do stopinje jednake vrednosti. Dr. Rieger ni razkril sofizmata, kateri je v tem, da nemške stranke očitajo slovanskim malim narodom neenakoveljavnost in da ž njo izpodkopujejo njih narodno enakopravnost. Nemške stranke namreč ne merijo vrednosti svojih posamičnih plemen ali napredka kake z Nemci naseljene dežele; nasprotno, te nemške stranke smatrnajo vsako pridobitev, vsak kulturni napredek nemškega naroda za dobiček vsakega nemškega plemena, vsake z Nemci naseljene dežele. Nemške stranke soštevajo ve s napredek v s e g a nemškega naroda v s e h zemelj, torej tudi Velikonemčije, Švice, Amerike itd. za svoj napredek, za rezultanto, ki se ne da ločiti ne po plemenih, ne po deželah. Dr. Rieger pa je hotel Nemce na Češkem zavrniti s primerjanjem samo teh Nemcev in Čehoslovanov, in teh celó le toliko, kolikor so naseljeni na Češkem. S takim neenakim primerjanjem ne uženejo slovanski kritiki in dejatelji nemških sofistov. Sicer pa so ti sofisti pred nemislečimi množicami opravičeni, ker po svoji logiki imajo dejstva, to je nadmoč na svoji strani. Vrednost skupnega napredka nemškega naroda je v resnici večja, nego vrednost napredka vsakega oddeljenega malega slovanskega, torej tudi češkega naroda. Zato pa je pobijanje kulturnih teženj teh narodov od strani velikega naroda še mnogo nemoralnejše, ker vključuje zajedno nevoščljivo željo, da bi ti mali narodi ne napredovali niti toliko, kolikor jim dopuščajo itak skromne in jako omejene moči. A to dejstvo političke zavisti, ki obseza zajedno agresivno stremljenje, ne da se zavrniti s kazanjem na etičke ali npravstvene zakone, temveč, vsaj dandanes, le s primernim dejanskim brambenim orožjem. Ako nemške stranke prezirajo dejstvo, da je tudi nemški narod sestavljen iz mnogih različnih plemen, ki imajo svoja narečja, treba je tudi slovanskim strankam postavljati analogne protidokaze, torej da tudi slovanska plemena imajo nekaj skupnega, ne le po krvi, temveč tudi v kulturnih sposobnostih in proizvodstvih, ter da so tudi oni sposobni, da bi se oprijeli jednega svojih narečij ter prevzeli je za svoj skupni ali obči literaturni jezik.

Seveda bi nemške stranke pokazale na dejstva, da slovanski narodi so še jako daleč od takih kulturnih vezij, kakoršne vežejo nemška plemena v jedno kulturno celoto. Slovanski dejatelji pa bi mogli zopet kazati na najnovejšo zgodovino, v kateri je čitati tudi dejstvo, da germanizatorska politika je cepila in še kroji slovanske narode, da

je ona pospeševala cepljenje slovanskih literatur, alfabeta in jezikov, in da ista politika še dandanes zabranjuje vsakatero tudi najmanjše dejansko stremljenje h kaki skupni literaturi ali skupnemu literaturnemu jeziku slovanskemu. Tako zagovarjanje samih sebe, izoroma zavračanje sofizmov nemških in nasprotniških strank bi imelo vsaj nekoliko moralne veljave tudi gledé na politički protislovanski sistem; vendar so pa tudi slovanski narodi in njih voditelji moralno sokrivi, da se tem narodom očita neenakoveljavnost v odločilnih pogledih; kajti dejatelji in stranke malih slovanskih narodov se niso še nikdar javno, najmanj v osrednjem parlamentu postavili tudi za malo narode na analogno stališče, kakoršno neoprovrženo velja za moderno ekonomijo, na stališče torej, katero zaukazuje in sili manjše sile in moči k združevanju za jednake cilje. Dejstva obče ekonomije so prisilila celo avstrijski osrednji parlament, da vstvarja zakone za raznovrstne gospodarske zadrage; slovanskih strank se pa ni oprijela sila te ekonomske logike, da bi jo uporabili tudi za združevanje malih slovanskih narodov za skupne kulturne cilje, kakoršne so dosegli tekom zgodovine vsi veliki civilizovani narodi evropski in njih naselbine po drugih materikah ali kontinentih. Angleži, Francozi, Italijani, Nemci so svojo kulturo in ž njo kolikor toliko tudi svojo civilizacijo utrdili s pomočjo svojih občih literaturnih jezikov in svojih skupnih literatur, deloma tudi s pomočjo nacijskonalnih cerkvenih organizacij; bez teh odločilnih kulturnih vezij bi razpadale tudi te velike kulturne celote na posamična plemena dotičnih narodov in celó na partikularne kulture posamičnih dežel.

Recimo, da bi bila zgodovina ta dejstva premaknula in malim slovanskim narodom podelila take kulturne vezi, nasprotno pa pustila plemenske in deželne kulture pri Angležih, Francozih, Italijanih in Nemcih: vprašali bi, ali bi ti, sedaj veliki narodi v svoji predpolagani razkrojenosti tudi pobijali samosvojo neenakovrednost, kakor to delajo sedaj nemške stranke in njih italijanski pristaši v avstrijskem parlamentu in zunaj njega nasproti dejanski šibkim slovanskim narodnostim?

Žal, da slovanske stranke in sosebno njih voditelji ostajajo na separatistiškem stališču gledé na politiko in in vse nacijskonalno delovanje. Vsled tega bodo slovanski narodi vedno slišali neugodne argumente, med njimi tudi argument, da se ne morejo meriti z velikimi narodi, da ž njimi niso enakovredni, in da so torej njih težnje neopravičene. Saj še vlade poštevajo nasprotniške argumente. Kaj je to drugega, če n. pr. vsakodobni naučni minister izjavlja, da ta ali ona učna zasnova, recimo, na Slovenskem, se mora poprej pokazati s povoljnim vspehom, potem še le se bode nadaljevalo? *

V resnici, Slovani morejo, kakor so sedaj razkrojeni in oslavljeni tudi v kulturi, postavljati se jedino na stališče ustave in svojega jednakega prava tudi v nacijskonalnem pogledu; nikakor pa se ne smejo spuščati v polemiko, gledé na načelo o enakoveljavnosti in neenakovrednosti. To pa je stvoril Dr. Rieger gledé na Češko in s tem se je ne sicer gledé na dejstva na Češkem, pač pa principijalno opekel. Slovani imajo ustavno svobodo za napredovanje; in v tem je kardinalna točka v zagovor proti nacijskonalnim protivnikom. Koliko bodo potem napredovali, kakó porabijo to svobodo, zavisno bode od njih razuma za kulturne zakone, katere morejo vsak hip opazovati pri velikih narodih, in katerih moč občutijo v parlamentu in v vsem dosedanjem narodnem življenju. Slovani avstro-ogerski, specijalno totranski, so po

ustavi enakopravni narodi; ali bodo tudi kedaj jednako-veljavni, pokaže bodočnost, gotovo ne bodo, če se jim bode protustavno kratila svoboda k napredovanju, in če ne poiščijo analognih kulturnih vezij, katere vstvarjajo kulturne celote velikih narodov.

Dr. Rieger o češki politiki.

Nacionalna ali staročeška stranka je po svojem izvršilnem odboru sklenila, prirediti po raznih mestih več shodov ter takó narod pripravljati na državnozbornske volitve. Prvi tak shod je bil v Kolinu, in tu je imel besedo izključno dr. L. Rieger, ki je v dolgem govoru označil glavna vprašanja češkega naroda in zajedno razdelil točke, katere naj bi sestavljale program in taktiko za sedanjo dobo. Rieger nastopa izrecno kot svetnik svojemu narodu in ne podaja bistveno nič novega; vendar pa so njegovi nazori, katerih se drži kot politik, ki računi z vsakovrstnimi dejstvi, ne le obče zanimivi, temveč na mnogo strani tudi pravilni, nekoliko tudi za druge Slovane avstrogorske uvažanja dostojni, v nekih točkah pa potrebujejo popravkov in dopolnil.

Dolge skušnje uóe tudi dr. Riegra, da v ustavnem življenju določujejo le večine, vsled tega tudi položnje češkega naroda ni prijetno, kev nima vpliva, dasi je narod naobražen in daje obilo davkov. Na najvažnejših mestih sedé često vrage češkega naroda, a ta smatra sramotoj, ako bi priplezel kak Čeh do stopinje dvornega svetnika, in vendar ima tak svetnik veliko moč, ki pomenja pogostoma več nego vsi zakoni in paragrafi. No pred vsem je tužno, da Čehi nimajo v sovetu korone niti jednega svojega. Kdo je temu kriv? O tem noče Rieger razsojati; pravi rodoljub išče zdravil, da bi se zacelile dosedanje rane.

Česki narod je majhen in radi geografskega položnja v opasnosti. Dunajski vladni krogi so polni predsodkov, birokracija se drži neugodnih tradicij. Radi vseh teh okolnostij je treba vse sile zbrati. Treba je pridobiti plemstvo, dasi med tem ni vse po volji; a odmetati ga ni, ako hoče pomagati do državnega prava in narodne enakopravnosti. Nadalje se je treba držati tudi duhovenstva. Pred 60 leti so bili jedini svečeniki, ki so probujali narod kot pisatelji. Katoliški svečnik pa ima jednako svobodo svojega mišljenja, kakor vsak drug državlján. Strpnost v tem pogledu kaže se le pravo svobodoljubje. Tisti, kateri so prevzeli odgovornost za ves narod, dolžni so tudi svečeništvo zopet pridobiti za narodno delovanje.

Druga glavno zadača je v tem, da bi se sporazumeli Čehi z Nemci. Ti imajo tudi svoje zasluge za Česko, oni so mogočni in imajo v ozadju veliki nemški narod. Obe narodnosti ste krepki, radi tega je sprava potrebna, toda le na podstavi jednakega prava. Sedaj pa trpita oba naroda v humanih, narodnogospodarskih in drugih stvarih; v medsebojnih bojih tratijo in pogubljaajo se velike narodne sile.

Vsled stalnih preprirov nimata ne Čeh, ne Nemec tistega vpliva, kateri bi jima pristajal, in vsled tega gospodujejo v državi življi, ki nimajo ne naobraženja, ne davčne sile, kakor češko kraljestvo. Seveda je sprava jako težavna. Pred vsem bi bili dolžni vstvariti dober narodnostni zakon. Tak zakon pa se ne dá vstvariti s kako večino, temveč le v sporazumljenju obeh narod-

nostij. Ko je dr. Rieger označal tak zakon pok. vodji (liberalnih) Nemcev na Češkem, dr. Schmeykalu, ter pristavil, da bi se del tak zakon pod zaščito korone, je Schmeykal rekel: „To seveda bi bilo nekaj.“ Sedaj pa Čehi in Nemci niso še tako blizo. Jedni iz poslednjih priznavajo teoretiški narodno enakopravnost, ne pa tudi jednako-veljavnosti obeh narodnostij. In vendar češki narod ne zaostaje za češkimi Nemci, temveč jih še prekaša v znanstvu, umetnosti in vsem duševnem delu, le v obrti so Nemci na boljšem. V duševnih kakovostih pa sta oba naroda jednako-veljavna.

Drugo vprašnje je zatvorjeno jezikovno ozemlje. To pa je geografski nesmisel, kakor n. pr. Cislitavska, pri kateri so pozabili, da Bukovina je daleč proti vstoku. Zatvorjeno ozemlje je jednako nemožno, moralo bi jih biti šest. Potem pravijo Nemci: „Privoščimo vam jednako-veljavnost, no nemški se mora vzdržati kot državni jezik.“ Čehi bi lahko odgovorili, da je res v interesu države, da more premeščati uradnike iz kraja v kraj, in če vidi, da je po nekaterih nemških krajih stremilnje k Velikoemčiji preveliko, in da uradniki podpirajo to stremiljenje, bilo bi v interesu države, da pošlje v iste kraje uradnikov, na katere se more opirati. To je v interesu države, kateri ne dovoljuje, da bi iz nemškega ozemlja nastal češki Trentin.

Riegru je pripomnil mnogokak Nemec: „Mi nismo krivi, da Vas je poprej tlačil absolutizem.“ Iz krivice torej, katero je napravil Čehom absolutizem, izvajajo Nemci svoje pravo in imenujejo to svoje posestno stanje. Tu je treba vprašati, ali je to posestno stanje pošteno in odkritosrčno, in ali bi ne bil kdo, ki ima kaj po krivici, dolžen popustiti to. Vendar pa se slišijo v nemški kuziževnosti glasovi, ki želé uravnanja razmer med Nemci i Čehi, in ki so se izrazili za združenje sudetskih dežel in v nekem smislu za češko državno pravo. Tako bi bila še nadeja za sporazumljenje.

No gledé na tak cilj Čehi vendar ne moreje prosjaciiti. Pri tem trpi država, in dolžnost ministrov je, da pripravljajo k spravi. Poskusov je bilo doslej mnogo, n. pr. s fundamentalkami, potem sta bila Rieger in bivši avstr. minister Schäffle izdelala narodnostni zakon, ker sta se nadejala, da ga sprejmejo Nemci, toda zaman.

Punktacije so odpravljene, bodočnost pa pokaže, ali je bilo to prav. Mnogo se je slepilo z njimi. Z odpravo punktacij pa zadača, ki je bila v njih, ni odstranjena. Naj bi bili drugi srečnejši pri reševanju te zadače. Cesarju pa bila bi največa radost, ko bi ob njegovem jubileju stopili Nemci in Čehi pred-nj z izjavo: „Spravili smo se“.

To je druga zadača, katero smatra Rieger najvažnejšo za politiske akcije in bodočnost češkega naroda. Potem bi se še le mogli z vspehom lotiti drugih zadač. Zato pa je treba iskati v državnem zboru zaveznikov in prijateljev; saj ves konstitucionalizem zahteva, da iščemo večino. Bez nje ni vspehov. Še le potem bi mogli lotiti se revizije ali reforme ustave. Ta revizija je potrebna na razne strani. Najprej o državnem pravu. Očitajo Čehom, da gledé na državno pravo niso jedini. V tem pa tiči zmešnjava pojmov. Češko državno pravo je nekaj drugega, kakor pa samouprava in samozakonodavstvo.

Češko državno pravo označa, da Česko je suvereno kraljestvo, da češki kralj je popolen suveren, ki

ni podložen nobenemu drugemu vladarju, ne v prošlosti, ne v bodočnosti. Ta pojem pa je jako važen. Često so menili, da češko državno pravo je bilo pokopano po bitvi na Beli Gori. To pa je napačno. Češko kraljestvo ni prenehalo nikdar biti suvereno, in celo vladarji Habsburške dinastije, takó cesar Josip, so se izrekli proti temu, da bi mislil kdo, kakor da Česko ni suvereno. Odtod prihaja, da to kraljestvo ni podrejeno nobeni drugi zakonodavni sili, kakor sili svojega kralja in svojega deželnega zbora. To je češko državno pravo in se ono opira na pogodbo, katero so zaključili češki predniki s kraljevim domom, potem na Pragmatično sankcijo in na manifest cesarja Franca, s katerim so se združene države, kakor so govorili tedaj, proglasile avstrijskim cesarstvom. V manifestu je izrečeno, da vse dežele in kraljestva ohranijo svoja prava, in da koronanje češkim in ogerskim kraljem ostane tudi nadalje. To koronanje ni sama formalnost, temveč izražanje, da pri češki in ogerski koroni je popolna suverenost.

Druga stvar je samozakonodavstvo, in češko kraljestvo ni bilo do l. 1848 pod nobenim drugim parlamentom in nobeno drugo zakonodavno oblastjo, kakor pod oblastjo kraljevo, in v kraljevstvu so bili samo taki davki, katere je sklepal deželni zbor. V novejši dobi priznavajo Čehi, da morejo obstati le v združenju z državo Habsburško, in da imajo najboljšo poročilo svoje sile in moči v zvezi z ostalimi avstrijskimi deželami za vzajemno zaščito.

Da bi se vzdržala ta zveza, menili so Čehi, da je treba, da vsaka dežela odstopi nekaj od svojih prav, in takó so tudi Čehi radostno pozdravili oktoberski diplom. Liberalci pa, prišedši na kormilo, so omejili prava, zjamčena v okt. diplomu, s febr. ustavo, naposled so dež. zborom vzeli tudi pravo, pošiljati zastopnike v drž. zbor. Rieger pa meni, da Čehi imajo gledé na drž. pravo in samozakonodavstvo potrebo, pravo, zahtevati, da se jim te stvari povrnejo na podstavi omenjenih manifestov in cesarskega reskripta. Dr. Herbst je rekel nekdanj: „Ta reskript je nesreča, katera se nikdar več ne dá spraviti s sveta.“ Isti politik je prilično izrazil se o češkem dež. zboru, da od vsega češkega drž. prava ni ostalo drugega, kakor da ima češko kraljestvo pravo, voliti novega kralja, ko bi izumrla Habsburška dinastija. Če pa je tako, sledi uže iz tega, da češko kraljestvo je suvereno, da ni provincija avstrijske države, tudi ne Cisilavške, temveč da zveza s tem cesarstvom se opira na pogodbe in na medsebojne razmere med Habsburško dinastijo in češkim narodom.

Med drugimi reformami bi bila na prvem mestu volilna reforma. Sedanji krivični volilni red traja uže 30 let; popravil se ni, ko je zato zadoščala preprosta večina; sedaj pa je potrebna kvalifikovana večina, katera se pa ne dobi bez Nemcev. V punktacijah pa je točka, v kateri so se zavezali nemški vodje, da se potegnejo za izprembo volilnega reda za Česko. To je jako važno, ali to so na Češkem prezrli, izvestno radi tega, ker je v punktacijah. Na Moravskem je pa še huje; tri četrti slovanskega naseljenja so pod gospodstvom nemške manjšine, katera ima v dež. zboru večino. Rieger je zato, da bi imel vsak državlján svoje volilno pravo, ni pa za jednako pravo vseh, ker je potreba poštovati razlike stanov.

Treba je skrbeti tudi za druge interese; a na prvem mestu je to, kar je za življenje narodovo neizo-

gibno potrebno. Čehi želé, da bi narod imel svoje življenje, svoje kulturno, narodnogospodarsko in finančno življenje, in da bi ne bil le material drugim deželam. Nato so dolžne meriti vse sile. Kako se Čehi uredé potem, je drugo vprašanje. Najprej je treba živeti, potem še le gledati, kako se uredé šole, zaščitijo manjšine itd. Kar je zadača vsega naroda, ne more biti zadača le jedne stranke. Le v združenju vsega naroda in vseh njegovih slojev je možno doseči, kar želé vsi. V to daj Bog srečo! — Tako je završil dr. Rieger svoj govor. Nato pa se je sprejela resolucija, vsled katere naj bi vse stranke delovale spravljivo, če tudi po različnih potih, v smislu političkega programa, ki ga je razvil dr. Rieger. Vse stranke naj bi delovale solidarno na izvršenje narodne enakopravnosti, naj bi se medsebojno podpirale v kulturnih vprašanjih, in naj bi se bolj zagovarjali gospodarski interesi. Z rešenjem teh osnovnih zahtev bi se pospeševalo ovedenje češkega drž. prava, pri katerem ostanejo nepremično.

* * *

Iz vsega govora dr. Riegrovega vidimo, da je dobro označil posamične točke, in da se je trudil, kakó bi določil tudi taktiko pri skupnem programu; vendar pa ni v vsem dovolj jasev v navrščenju, dasi izrecno povdarja, kaj bila prva, druga in nadaljnje zadače. Velik nedostatek je tudi v tem, da dr. Rieger kaže sicer na potrebo zaveznikov za izvršenje češkega programa, opušča pa, prvič imenovanje teh pomočnikov, drugič, pod kakimi uslovji bi se pridobili, ali potem kompromisov ali pa zgorej toliko povdarjane, sedaj pa teoretiški in še bolj dejanski zanemarjane solidarnosti slovanskih strank v državnem zboru. Glede na take in druge nedostatnosti dolžni smo tudi mi nekoliko pretresti Riegrov govor, ker ni vse jedno, kakó se utrujejo češke stranke, naj si bodo katerega imena in katere veljave koli. Od zasnove češkega programa in delovanja za njegovo izvršenje so v veliki meri zavisni vspehi tudi drugih slovanskih narodov.

Rieger noče nikomur očitati ničesar in konstatuje samo, da politički voz je tudi gledé na Čehoslovane zavožen, in da je vsled tega tudi njih narodnost v opasnosti. Jako umestno je, da politički češki očač povdarja, prvič, da tudi češki narod je majhen, in da je njegovo ozemlje jako v neugodnem geografskem položnju. Tudi med Čehi se zagrešajo proti političkim in kulturnim zakonom, kedar se postavljajo na separatistiško stališče in menijo, da bi si mogli sami izbojevati ter zajedno ohraniti relativno političko samostalnost ali v literaturi razviti se do krajne znanstvene specijalistike. Narodi, če ne štejejo vsaj 30 milijonov duš, ne morejo računati na dejansko samostalnost; to resnico je treba vedno naglašati slovanskim šovinistom v mejah in zunaj mej našega cesarstva. Rieger tudi pošteno omenja, da radi tega so se tudi Čehi pridružili deželam Habsburške dinastije in v novejšem času celó odstopili nekoliko svojih prav, obseženih v češkem drž. pravu, da bi se toliko laže zaščičali skupni interesi na zunaj. Po Riegrovi izjavi, priznavajo Čehi še oktoberski diplom, dalje pa uže ne grejo in torej obsojajo Schmerlingovo februarško ustavo in neposredne državnozbornske volitve.

Rieger je z vsem pravom uže mnogokrat kazal na opasnost geografskih mej češkega naroda; jednako in še bolj opasne so meje slovenskega naroda.

No geografske meje dandanes nimajo več tolikega pomena, kakor v prošlosti; odslej je opasnost mnogo večja v etnografskih mejah in kulturi velikih sosedov. V tem pogledu so mali slovanski narodi bolj ali manj na slabem, in od tod prihaja tudi nasprotovanje, da bi se ti narodi pospeli in utrdili v kulturi v obče i z vezmi slovanske kulture posebe.

Radi relativne neobsežnosti češkega naseljenja, njegove neugodne zemljepisne lege in zapletenega političkega položaja v monarhiji opominja Rieger k složnosti, k združenju glavnih oddelov češke sile, torej k zjedinenju tudi s plemstvom in svečeništvom.

Vidi se, da Rieger poševa realnost razmer, ne pa abstraktnih teorij, katere morebiti imajo plodovita tla drugod, ne pa med sedanjimi Slovani.

Ko je pisec tega l. 1891 vprašal pokojnega dr. Jul. Gregra, kako misli o češkem plemstvu, nasmehnil se je ter pristavil: „Poštevati moramo našo aristokracijo kot mogočno, vplivno silo.“ Takih dejstev torej ni možno prezirati brez škode; mi bi tukaj dali tudi Mladočehom pomisliti, ali je pravilno, da pogostoma, sosebo tudi v svojem glavnem glasilu kažejo svoje „svodomislje“ ki bolj razdira, nego pa zida. Največa škoda bi bila oduševljati se za psevdoliberalizem, kakoršen je madjarski. Treba je vendar strogo razločevati ne le dejansko svobodomislje kot tako, temveč tudi dobo in razmere; najbolj razsvetljeni duh poševa čas in ljudi, katerim podaja svoje nauke. Slovanski mislilci in dejatelji potrebujejo pa še posebne previdnosti, da ne zabredejo in škodujejo svojim narodom jedino vsled tega, ker so morebiti na viši stopinji razuma, nego se kaže in more kazati narodni razvoj določene dobe.

Taki pomisleki veljajo Čehom in ostalim Slovanom tudi nasproti svečeništvu, in dr. Rieger izrecno opominja k zjedinenju tudi z duhovskim stanom. Kakor so razmere nanesele sosebo v poslednji dobi, je pač treba razločevati med nižim duhovenstvom in višo hierarhijo. Poslednja se oprijemlje političkih načel, ki ne morejo biti Slovanstvu v prid, in le pred takimi načeli je treba svariti. Žal, da viša hierarhija neposredno in posredno le preveč vpliva na nižje svečeništvo, in to velja danes za razmere na Češkem, Slovenskem, in kolikor toliko tudi med drugimi Slovani. Duhovenstvo, kakor pravi Rieger, res mogočno vpliva na narod; skupno delovanje bi bilo silno potrebno, a v tej dobi je možno le toliko, kolikor ostane nižje svečeništvo kljub vplivu odz gorej, zares pri starih tradicijah in dejansko narodnem mišljenju in stremljenju. Drugače pa je treba puščati, kakor trdi tudi Rieger, popolno svobodo čustvovanja in mišljenja. Zahtevamo svobodo, a jo je treba kazati tudi nasproti drugim.

Rieger loči to, kar je neizogibno potrebno za obstanek narodov, od tega, kar je druge, tretje vrste po pomenu, in kar se more vršiti tudi pozneje. Najprej je treba živeti, potem gledati, k a k o se bode razvijalo življenje. Za obstanek življenja pa je potrebno združenje vseh narodnih sil, in v tem položaju niso le Čehi, temveč tudi Slovenci, Malorusi, i. dr. Velik del svečeništva pa se je dal zavajati med Čehi in Slovenci, da so popolnoma opuščali in ostentativno zanemarjali narodno delo. Tu je treba torej popravka, ako hočejo, da si pribore pritskani narodi uslovja za obstanek.

Poleg zjedinenja vseh strank, oziroma odločilnih stanov v narodu povdarja dr. Rieger potrebo sprave z Nemci, in to, ker so sami močni, in imajo moralno po-

moč v Veliki Nemčiji. Najprej misli, dr. Rieger, bil bi za spravo potreben narodnostni zakon, ki pa bi se vstvaril ne v drž., ne v dež. zboru, temveč v sporazumljenju Čehov in Nemcev. Tu ne moremo soglašati z dr. Riegrom, ker po njegovem nasvetu je, prvič dvomljivo, ali bi tudi samo Čehi dosegli tak zakon. Posrečilo bi se jim morebiti to, ko bi se omejili na češko kraljestvo; teže bi šlo, ko bi hoteli raztegnuti tak zakon na vse dežele češke korone. Vrh tega bila bi to pogodba separatistov Čehov in Nemcev, a poslednji nočejo biti separatisti v nacionalnih stvareh, in bi Čehoslovani smeli biti še manj, vedoči, da ostali tlačeni Slovani bi ne prišli bez češke pomoči do narodne enakopravnosti. Ako je zavisna sprava na Češkem od dobre volje Nemcev, bi Slovani po drugih pokrajinah poginuli, predno bi pričakali dobro voljo Nemcev katere polit. barve koli. In vendar bi moral veljati isti princip za spravo, kakor na Češkem, torej za spravo Slovencev bi morali čakati tudi poleg dobre volje Nemcev, še enakega razporenja Italijanov. Analogno pri ostalih Slovanih.

Dokler priznavamo državni zbor kot skupni parlament, treba je za skupne interese v tem parlamentu dosežati spravo ali prav za prav glavno sredstvo za spravo, to je nacionalno enakopravnost. Če Čehi opusté ta princip, ni videti, po kakem principu bi ostali Slovani dosegli narodno enakopravnost. Tu bi vprašali dr. Riegro, kake točke oddaje on na podstavi, recimo, oktob. diploma, drž. zboru, in ali on v resnici prepušča narodnostno vprašanje dež. zborom.

Kje bi Slovenci za svojo skupnost iskali rešenje tega vprašanja? Tudi za Čehe ni to indiferentno. Ko bi Nemci Češkega nikdar ne kazali dobre volje za sporazumljenje, prisiljeni bi bili tudi Čehi iskati zavetja v drž. zboru, kjer, kakor trdi dr. Rieger, je treba vezati se z drugimi strankami. Ako so Čehom potrebni zavezniki v drž. zboru, bili bi isti dobri, kakor za druga, tako in še bolj tudi za nacionalna vprašanja, in ta se dostajajo ne le Čehov, temveč tudi ostalih njim sorodnih plemen.

Žal, da se tudi Rieger postavlja v tem vitlalnem vprašanju na separatistiško stališče.

Mladočehi in Štaročehi in tudi dr. Rieger upirajo se temu, da bi si Nemci na Češkem ogradili posebno „zatvorjeno ozemlje“. Proti takim nameram in uže relativno izvršenim dejstvom ne izdâ nič nikak in še toliko stalen upor. Pri tem je treba pomisliti, da, če tudi so pokopane Dunajske punktacije, so ravno one mnogo pripomogle, da so češki Nemci jako blizu svojemu cilju, v tem ko se isti Nemci nič ne zmenijo za popravilo dosedanjega krivičnega volilnega reda, čeravno so se bili na to stran isti Nemci zavezali v punktacijah, kakor opozarja dr. Rieger sam. Nemci se še vedno vedejo takó, kakor da bi punktacije veljale nepremično, in osrednja vlada, kakor kaže vse, polagano ustreza Nemcem v smislu punktacij.

Dr. Rieger dokazuje potrebo znanja več jezikov za državne službe, in meni, da bi mogla vlada potem laže premeščati uradnike, kar bi bilo važno sosebo na mejah, kakor na severni češki meji, kjer grozi nastati nemški Trentin. Nato pa je treba odgovoriti, da sami uradniki, naj si bodo še toliko lojalni, ne odstranijo proteče opasnosti; mišljenje v smislu nemškega Trentina ima v kraljestvu samem in od severa toliko potij, da bi bili državniki dolžni misliti še na drugačna sredstva, nego samo na jezikovno kvalifikacijo državnih uradnikov.

Čehoslovani pa bi se mogli braniti z istim pomočkom, kakor Nemci; ako poslednji stremé k zatvorjenemu ozemlju, mogli in dolžni bi bili v svojem interesu stremi k okroženju svojega ozemlja, no z važno razliko, da bi se nacionalno omejevanje raztegnulo na vse zemlje češke korone. Pri tem bi ne smeli gledati na vsak kotič čeških naselbin, tem več zgolj na celotne kose zemlje z bolj ali manj izključno češkim naseljenjem. Dr. Rieger sam povdarja, da skrb za manjšine je na drugi stopinji, v prvi vrsti pa je to, kar je neizogibno potrebno za obstanek naroda. Treba je torej po mišljenju Riegra samega ohraniti pred vsem kompaktne mase ali glavno jedro narodovo; sekundarno je rešenje raztresenih naselbin. In za ohranjenje jedra ima dolžnost vsak slovanski narod obeh polovin cesarstva. V to bi se morali upreči voditelji vseh tlačanih slovanskih narodov, naj bi se potem ohranila ali popolnoma deželna samouprava v obliki državnih prav ali kako drugače. K parcijalni nacionalni avtonomiji stremé Nemci na Češkem; k celotni nacionalni avtonomiji bi morali stremeti Čehi in ostali tlačani Slovani. Čehi pa niso doslej pokazali tiste duševne abstraktne sile, da bi ločili potrebo in potem družili nacionalno in deželno avtonomijo, oziroma historičsko drž. pravo. Čudno je, da isti Rieger, ki je prilično ponujal Nemcem nacionalno enakopravnost pod zaščito cesarja in venčanega češkega kralja, ne more pospeti se do okvirja nacionalne avtonomije, katera bi ščitila češko in, izvršena čez in čez, tudi vsako drugo narodnost. Taka zaščita bi morala zadovoljiti tudi Nemce v vseh onih delih, kateri so dejanski lojalnega mišljenja, in ker smo dolžni misliti, da je večina nemške narodnosti v cesarstvu lojalna, bi ta večina vplivala in moralno končno tudi premagala one odlomke nemške narodnosti, kateri delujejo na vstvarjenje nemškega Trentina na severnem Češkem.

Ako so državniki modri in dalekovidni, ustrežejo Nemcem v tem, da jim podelé ne parcijalno, temveč celotno nacionalno avtonomijo, jednako pa tudi vsem drugim narodom. Take tvorbe, vstvarjene jedino za ohranjenje in razvijanje narodnosti vsakega naroda, bile bi trdni mejniki, bolji nego goré in široke vode, bolji, nego nameščanja lojalnih uradnikov z znanjem raznih ali samo deželnih jezikov.

Nacionalne avtonomije za vse narode ni pa možno doseči takó, kakor postopajo Čehi v obče, ko hočejo kot separatisti, oziroma kot partikularisti kraljestva pogajati se samo z Nemci kraljestva, oziroma dežel češke korone. Ako je treba iskati zaveznikov, kakor povdarja Rieger sam, najdejo se le potom centralnega parlamenta; ako Čehi, po mišljenju Riegrovem, morejo doiti potem tudi do zadač o reviziji ali reformi sedanje ustave le s pomočjo pridobljene večine v drž. zboru, ni možno umeti, zakaj bi Čehoslovani ravno narodno enakopravnost dosegali bez posredstvanja istega drž. zbora. Prijatelj in pravih zaveznikov morejo Čehoslovani dobiti vendar le po dogovorih specialno slovanskih zaveznikov, a ti dogovori ne morejo dovajati do tega, da bi dobivali le Čehi, ostali zavezniki pa nič, oziroma mnogo manj. Narodne enakopravnosti so drugi tlačani slovanski narodi jednako in še bolj potrebni nego Čehoslovani, a te ne morejo ti Slovani priboriti si pod hipotetiškim, predvzemljivim uslovjem, da bi se dogovarjali spravljivo z nacionalnimi nasprotniki, kakor predpolaga to Rieger za Čehé in Nemce na Češkem. Čehoslovani so dolžni torej postaviti se uže radi pridobitve zaveznikov na

stališče drž. zbora tudi za narodno enakopravnost Čehov samih. Separatizem češki se po takem tudi gledé na to točko obsoja sam po sebi, ker ne spravi Čehov iz onemoglosti nasproti glavnim ciljem.

Nalašč smo opozorili tu na koneks ali tesno zvezo glavnih čeških vprašanj, katera se ne dajo rešiti jedino s pomočjo Čehov in Nemcev, tudi ko bi ti poslednji v smislu Riegrovega neporušenega optimizma kazali dobro voljo za spravo. Ta koneks starij obsoja ves češki separatizem, kolikor se omejuje na rešenje nacionalnega vprašanja samega zunaj centralnega parlamenta in samo za Čehé. Mi bi želeli, da bi češki voditelji dobro uvaževali to stvarno zvezo, katera pri korenini otiplja glavna vprašanja češkega in toliko bolj vsakega drugega tlačanega slovanskega naroda. Nobeno glavno vprašanje teh narodov se ne dá rešiti s separatističnega stališča, in če se reši, se pa toliko bolj masčuje ob drugih prilikah, pri jednako važnih, odločilnih vprašanjih.

Čehoslovani so dolžni v interesu obstanka svoje narodnosti oprijeti se zopet načela o vzajemnem delovanju slovanskih strank v državnem zboru, kjer, kakor ponavlja dr. Rieger, je neizogibno potrebno iskati več in za razne in glavne zadače češkega naroda. Ker velja ta potreba v še večji za Maloruse, Slovence in Hrvate, dolžni so skupno poiskati se in potem tudi držati se. Do teh postulatov dovaja tudi govor dr. Riegra; nam je stvoril uslugo začetkom novega leta. Posledice, katere smo tu izvajali, pa bi se dale kaj primerno porabiti ob kandidovanju za novi državni zbor. Videant consules . . .

O razpravljanju v „Slovanskem Svetu“.

(Novim čitateljem.)

Tisti, kateri čitajo „Slov. Svet“ uže več časa in opazujejo način, kako razvrščuje in dokazuje posamične točke in misli, zasledili so izvestno, da se list trudi utrjevati pojme in mišljenje v tesnih ali strogih logičnih zvezah. Listu je bilo vedno do tega, da bi v označevanju ne dal nobenemu pojmu ne prevelike, ne prenizke cene, temveč da bi ga postavil na tisto mesto, katero mu pripada po obči in po stvarni logiki. Pri tem je skušal list jedno in isto točko na določenem mestu utrjevati in osvetljevati z raznovrstimi razlogi ali argumenti. V „Sl. Svetu“ kažejo sotrudniki največ, rekli bi, otroško radost, kedar se jim zdi, da so našli kak nov dokaz ali vzrok za isto stvar, posebno pri političkih predmetih, ker čutijo in vidijo, kakó potrebno je, da se narodni voditelji in v obče narodni borivci oborožijo z izdatnim in primernim orožjem proti nasprotnikom. Poslednji jemljejo v pobijanje slovanskih teženj najneprikladniše analogije, primere, zasukavajo in pačijo historijo in preobračajo sedanja dejstva ter skušajo takó loviti in pobiti slovanske zastopnike z vsakovrstnimi in celó najplitvišimi krivimi zaključki in sofizmat. Da ne govorimo o provincijalnih in lokalnih novinah slovanskih nasprotnikov, podajajo se celó v avstrijskem državnem zboru take logične površnosti, da bi bil dolžen sramovati se jih vsak naobraženec, ki ni še izgubil popolnoma čuvstva poštenja in dostojnosti. Pri tem pa se pogostoma kaže, da slovanski zastopniki ne zavračajo vselej primerno nasprotniških sofistov. Vidi se slovanskim poslancem, da često niso dovolj prisvojili si bistvenosti dotičnih predmetov ali pa da se niso pripravili dovolj, da bi zavračali napačne razloge nasprotnikov in do-

kazovali s prikladnimi razlogi svoje preverjenje o stvari. Mi smelo trdimo na podstavi svojega opazovanja, da je v poslednjih 20 letih bilo sto in sto prilik, ko so slovanski zastopniki ali opustili zavračanje ali pa se niso borili s primernim in izdatnim orožjem. Najzrejši zastopniki in govorniki zaostajajo za svojimi zadaci. Vzorni borilci in polemikarji so bili v avstrijskem parlamentu nekdanj, n. pr. Belcredi, Clam Martinic, Hausner. Ti niso poznali samo stvari, temveč so jo vedeli tudi dokazati in utrditi takó, da jim ni nihče mogel do kože, in če se je drznul kdo rabiti proti njim kak sofizma, razkrili in zavrnilo so takoj nepošteno orožje.

Program „Sl. Sveta“ je po predmetih določen in omejen, a to, kar zagovarja, je tekom let podprl s tako vrsto dokazov, da bi za iste točke zadoščali za vsakotero logično zvezo in priliko. Kdor hoče iskati teh dokazov, jih tudi najde, in nekaterim poslancem bi ne bilo odveč, ko bi si jih prisvojili; kajti je še vedno slovenskih in drugih slovanskih zastopnikov, ki so v posamičnih točkah jako na plitvem, in nasprotniki imajo lehek posel z njimi, tudi ko bi ne rabili sofizmatov proti njim in bi se omejevali na stvar samo.

Iz tega je razvidno, kakó važne so logične sestave tudi v javnem življenju, in kdor nastopa kot poslanec, ima celó dolžnost, da se pripravi zato. Temu učiti se tudi v poznejših letih, česar nismo pridobili poprej, ni sramota, nečastno pa je, če kdo zagovarja stvar, za katero ni dozorel ali se pripravil posebe. Poleg osebne časti trpi pa še stvar volilcev in narodov.

Tudi politični programi predpolagajo najprej znanje notranjih ali stvarno-logičnih zvez in še le potem določbo za vsakodobno taktiko. Slovanske stranke pa se v tem zagrešajo na obe strani. Te stranke, tudi če preziramo tuje neslovanske vplive, nastajajo in se vzdržujejo na podstavi ocenjevanja posamičnih programatiških točk. Ko bi voditelji in tisti, ki so za njimi, poznali vrednost vsakega vprašanja, ne določevali bi često toliko napačne taktike. Ko bi narod do najnižih mas poznal ali mogel spoznati stvarno-logične zveze in podrejenosti svojih raznovrstnih teženj in potreb, ne dal bi se zavajati z nepravilnimi programi in škodljivimi taktikami. Takó pa tudi med slovanskimi narodi nastajajo razkoli, frakcije in stranke često jedino vsled tega, ker morejo pojedini kolovodje narodnim masam in celó inteligenciji prikriti pravo ceno te ali one točke stremljenja ter postaviti na čelo to, kar se jim zdi umestno ali vsled nedostatnega znanja ali pa vsled posebnih sebičnih namer. Narodi potem pa gotovo trpé. Ilustracij za to imamo povsod dovolj tudi iz najnovejše dobe. Takó so na Krajnskem vsled vplivov od zgoraj začeli narod cepiti s tem, da se je porodila takó zvana katoliška stranka posebne barve; ni jej bilo treba postaviti na prvo mesto drugega, kakor da je „vera v nevarnosti“, in da se vsled tega mora ta oteti, zato pa nacionalni program, oziroma njegove prve točke potisniti v ozadje. Od zgoraj so hoteli imeti takó, viša hierarhija je bila po duhu uže naklonjena in potem toliko bolj poslušna za izmišljeno zadačo. Za dokaze, da je spasenje narodnosti najnujnejše in celó preduslovje utrjenju v verskem mišljenju in življenju, je imela in ima še danes „katoliška“ stranka, kolikor more, — gluha ušesa. Taka je tudi med Čehoslovani na Češkem in Moravskem. Med Čehi so zapravljali leta in narodne sile radi taktike med Staročehi in Mladočehi, in poslednji so se ločili od prvih tudi s prodajanjem „svobodomislija“, ki je samo na sebi pri Slovanih pošteno in opravičeno, če je nepopačeno, ni pa umestno,

da bi dajalo povod cepljenju narodnih sil v sedanji dobi.

Slovanski zastopniki često grešé, da gledajo jedino na to, za kar so slučajno oni sposobni, ne pa na to, v kaki zvezi s skupnostjo narodnega programa je tista točka, katero, kakor menijo, poznajo oni bolj ali manj. Takim zastopnikom se godi ravno takó, kakor večšakom posebnih strok. Strokovnjaki so dandanes večinoma jednostranski, ker običajno nimajo ne prilike, ne časa, da bi si pridobili sistematiški pregled pojedinih strok, in da bi vsled tega mogli spoznati, v kaki zvezi in na katerem mestu te zveze je njih stroka. To je tudi krivo, da v sedanji dobi, ko se je razdelilo delo bolj, nego kedaj poprej v zgodovini, smatra vsak strokovnjak predmet svoje sposobnosti prvim in najvažnejšim med vsemi drugimi. Strokovnjak meni, da okolo njegove stroke se suče vse drugo, in njegov predmet mora biti na prvem mestu, od tega predmeta mora biti zavisno vse drugo.

Kar se dostaje znanstva v skupnosti, prodira bolj in bolj spoznanje, da posamična znanstvena stroka se ne more niti gojiti in razvijati pravilno, če se ne zaveda, v kaki zvezi je z vsemi drugimi. Radi tega nastaje potreba znanstva o znanstvu, t. j. o sistematiški zvezi vodilnih in prvonačelnih pojmov vsakega znanstvenega predmeta. Iz istega vzroka priporočajo dandanes z vsem pravom, da bi si vsak strokovnjak, če ne zgodovino filozofije, prisvojil pa vsaj kak zrejši filozofski sistem, ki po svoje v izvodih ali dedukcijah postavlja vsako znanost na posebno mesto sistema ali daje vsaj razvideti, kam bi po dotičnem sistemu pripadala ta ali ona znanost.

Kar pa velja za vsako znanost in za znanstvo v skupnosti, mora veljati tudi za javna dela, in če poštujemo kulturni program „Sl. Sveta“, mora isto veljati tudi o obci politiki, o nacionalni politiki, občem in nacionalnem gospodarstvu in vseh točkah programa. V tem programu je vključena zavest, da slovanski kulturni program je nekaj posebnega, ločenega od običajnih programov, veljavnih za vse narode ali človeštvo. Slovanski kulturni program ne zameta programov humanistiških ali mednarodnih, temveč jih predpolaga kot umevne same po sebi. Slovanski kulturni program je torej v posebni sovisnosti s programom, za kateri se boré narodi, da bi priborili vedno večjo svobodo in zaščito posamičnim ljudem kot takim.

V tem smislu se boré tudi slovanski narodi vsporedno z drugimi narodi; ali poleg te obče človeške zadače imajo še posebne narodne potrebe, in te potrebe so obsežene v slovanskem kulturnem programu. Poslednji pa zopet v poslednjem cilju ne meri na nič drugega, kakor na to, da bi posamični ljudje, ki se imenujejo Slovani, dosegli večjo vrednost, oziroma srečo v življenju. Dà, slovanski kulturni program meri na to, da bi se slovanski narodi kot taki rešili, ohranili in utrdili, a ne kot poslednji cilj, temveč kot najprimerniše sredstvo in pospešilo za poslednji cilj, ki vključuje osrečenje pojedincev. Slovanski kulturni program po takem ni humanizmu nasproten; narobe, on hoče doseči, česar mu ne more priboriti noben kosmopolitizem in internacionalizem; on dokazuje, da Slovani predstavljajo poseben tip, in da se ta tip ne da vzgajati in pospeševati po kaki obci šabloni, temveč le s pomočjo posebnih določenih sredstev. S tem slovanski kulturni program zameta vsakateri univerzalni lek za narode slovanske in uže s tem obsoja vsakotero stremjenje, katero prezira specijalne narodne kulture in tisto svojstvenost, ki je po krvi vključena v vsaki nepokaženi narodnosti. Slovanski kulturni program po takem mora

zavracati tudi tiste točke socijalne demokracije, ki prezirajo ali celo teptajo svojstvenosti vsake narodnosti. K narodnosti pripada ali bi imela pripadati tudi cerkvena organizacija, kolikor se dostaje cerkvenega jezika, obreda in narodne umetnosti v cerkvi. Slovanski kulturni program po takem obseju tudi vse tiste programe, ki teptajo cerkev in svetinje cerkvenih jezikov in obredov, kolikor so svojstva dotičnih narodov. Ravno zato in ne iz nasprotstva se obrača slovanski kulturni program tudi proti latinizatorjem današnjega dne, ker oni niso gledé na Slovane nič boljši, nego poživljeni socijalni demokratje, ako latinizatorji pobijajo cirilo-metodijsko cerkev in jo izpodkopujejo ter slabé tam, kjer se je še ohranila, in to celó med katoliškimi unijati. Kder zanikuje opravičenje cirilo-metodijske cerkve med Slovani, jemlje jedno najvažnejših sredstev slovanskemu tipu, da bi se ohranil in nadalje razvijal ter da bi se svojstveno osrečeval v posamičnih slovanskih plemen.

Vidi se iz vsega tega, v kakih zvezah je slovanski kulturni program z obćimi zadaćami človeštva in Slovanstva posebe. Kakor se daje ta zveza razumeti v skupnosti s še obširnišimi zadaćami, jednako so določene stvarno-logične zveze vsake točke tega programa, in vsaka točka se zopet razpravlja tako, da je razvidna vsoprednost, nadrejenost in podrejenost posamičnih razlogov in vzrokov.

V smislu stvarne logike in sistematiškega razmešćanja hoće „Sl. Svet“ tudi v bodoćnosti delovati. Mi povdarjamo to točko, ker se nam zdi silno važna bodisi za prisvajanje pojmov in dokazov, bodisi za postavljanje programov in določevanje vsakodobne taktike. Natanko poznanje takih logičnih zvez veće ali manjše obsežnosti in dalekosežnosti sposobi nas za zrele kritikanje in samostalno delovanje, in tega je Slovanom velika potreba, da ne zabredejo s slepim posnemanjem tujstva. Ni vse, kar je dobro za druge narode, primerno tudi za Slovane, a ti so uže mnogo trpeli radi tega, da se njih sinovi slepo presajali tuje sadike na slovanska tla. Ni vsaka točka, ki velja za prvo med drugimi narodi, tudi prva med Slovani. Zato je treba uvaževati, kaj pomenja slovanski kulturni program, in kaj pomenjajo razlogi in argumenti pri vsaki točki tega programa.

Sosebno akademiški mladini priporočamo, da pri čitanju „Sl. Sveta“ uvažuje način dokazovanja, kakor smo ga želeli označiti tukaj.

Urednik „Sl. Sveta“.

Naše tuge.

Slovenaca narod i Hrvatá
Nigda nije bojao se rata;
Koli hrabri jesu sokolovi,
Toli divni jesu vitezovi.

Tih junaka jedna mala šaka
Često spleša hiljade Turaka:
Markov lav, silnik onkraj Save
Jošte naše spominje se slave.

Ali više nego maća sila
Rodu mome pjesan jeste mila,
Zvuka blaga sladki romon oni,
Klik veselja, uzdisaji bõni ...

Hrvat pjeva, kad se koplja laća
Ter iz boja kad se domu vraća;
Kad je sretan u tuzi ljutoj,
Pramaljeća i u zimi krutoj ...

Blago rodu, koj' se tako bori,
Blago rodu, koji pjesmom zbori
Od Balkana do tirolskih gora
Tere jugom do helenskog mora!

Pjesan mila blaži britke vaje
I u boli težke uzdisaje;
Zadovoljstvo pjesan stvarasrećom,
Sreću stvara trista puti većom ...

Moj mi narod kao mrav i radi
Ter iz zemlje silu blaga vadi;
Truda, znoja strah mi njega nije
Niti bure, što sa gora brije.

Plodne njive, šume tristaletne,
Grodje zlato, livade cvijetne:
Moj mi narod dosti je imućan
Te bi mogó biti i mogućan.

Ali nije. — Svijet ga ne štuje,
Svijet mi ga, jao, gadno psuje,
Kanda djeca divljih smo barbará
I unuci proklatih tatará!

Znađem dobro, svijet nas se boji
Te nam s toga taki zakon kroji —
Al smo sami više krivi, sami
I ti vodje naši medju nami ...

Da sam ženska te da plakat mogu,
Kol' bi haran višnjem bio Bogu!
Danju, noćju suzice bi lio
Te bi morda miran, sretan bio ...

Ali junak — ima ih bez maća —
Ne zna jadan, što je lijev plaća,
Dok mu srce bezbroj jede jadá,
Boli, muká, žué i čemer hada ...

Pateć zaman — kao drugi prije,
Kojih misó tak u knjizi žije —
Zaman, brajne, sve grijehe gadne
Spisao bi, što nas taru jadne ...

Jedan narod, al su tri imena,
Tri imena a od tri plemena!
Kanda slovo slavu slavom stvara,
Kanda stvara ime carem cara!

Tri plemena i tri književnosti,
Kanda jedna ne bi bila dosti,
A za one, kojino se znoje
Ućeć tudju, srameći se svoje ...

Kol'ko ljudi, toliko je ćudi,
Gđjeno svaki svojim sudom sudi:
U nas često, gdje je deset ljudi,
Ondje, brajne, dvajset ima ćudi.

Djaće mlado više će da znađe
Nego starac častne biele brađe. ...
Generalá ima, da je dika,
Ali malo nudja se vojniká ...

Generali generalski žiju,
Do sve noći rujno vince piju,
Domovinu sladko spominjući
I pod stolom tijo snivajući ...

Za oltare i za spomenike
Dost' imade širom doma vike,
Eđá inim, kada u nas dodju,
Dugi danci malko prije prodju: —

Na Rijeci jedna bješe prije,
Niti jedne sada škole nije
Za Hrvate! na Rijeci, brate,
Ah, na sreću domaje nam zlate! ...

Širom Istre bezbroj mućeniká,
Kanda nisu Pravednoga slika,
Stranac gordi ljutim bićem bježe,
Ah, do krvi, krvcu vruću pije ...

Okó Trsta, grada nesrećnoga,
Kanda Sloven ništa nema svoga,
Tudja pjesan, tudji zbor se ori —
Sloven nema koplja, da se bori ...

Da sam ženska te da plakat mogu,
Kol' bi haran bio višnjem Bogu!
Danju, noćju suzice bi lio
Te bi morda miran sretan bio ...

Ali junak — ima ih bez maća —
Ne zna jadan, što je lijev plaća,
Dok mu srce bezbroj jede jadá,
Boli, muká, žué i čemer hada ...

Dr. K. Fr. Budisvoj.

DOPI SI.

Hrvatsko akad. društvo „Velebit“ v Innsbrucku. Na tukajšnjem vseučilišču zasnovali so pred tremi leti hrvatski dijaki svoje akademiško, društvo imenom „Velebit“. Iz mnogovrstnih razlogov ni bilo možno zasnovati obće slovanskega akademiškega društva ali, kakor se je mislilo od neke strani, „Slovanske besede“, po zgledu Dunajske. V društveno kolo vstopili so takoj početkom i dijaki drugih slovanskih plemen, tako da je danes „Velebit“ ognjišće, okolo katerega se od tedaj zbira, s malo izjem, vse slovansko dijaštvo v Innsbrucku. Poleg Hrvatov je najveć Čehov, nekaj Rusov, Slovakov in Slovencev. I Srbi, akopram žalibog izven društva, živé ž njim v najlepšem odnosu. — Društvo in življenje v njem se je v kratkem času tako krasno razvilo, da mu mirne duše moremo izreći javno priznanje. Ne poznamo akademiškega društva, katero bi imelo tako lepo in dobro vrejeno čitalnico, kakor jo ima „Velebit“. V njej je društvenim članom na razpolaganje nad 60 časnikov, političkih, znanstvenih in leposlovnih v vseh slovanskih narećjih. Slovenski dijak najde z veseljem 10 slovanskih listov: „Slovanski Svet“, „Slovenski Narod“, „Slovenski List“, „Edinost“ s „Slovenko“, „Domovino“, Ljubljanski Zvon“, „Dom in Svet“, „Planinski Vestnik“ pa — „Rimskega Katolika“. Društvo ima lepo knjižnico, na svojih sestankih pridno goji slovansko pesen, vzbujá in neti v svojih mlajših članih ćustvo ljnbezni do celokupnega Slovanstva, a pravi biser in ponos društvu je njegov izvrstno izvežbani tamburaški zbor, ki si je i pred tujim svetom našel mnözega priznanja, in kateremu gre v prvi vrsti zahvala, da se je za čas Ljubljanske katastrofe tukaj nabrala tako znatna vsota. Za vzgojo premnogih členov pa je najveće vrednosti prijateljsko obćenje v čitalnici in izven nje, da se tako spoznavajo sinovi razlićnih slovanskih plemen o potrebah in napredkih, težnjah in težkoćah sorodnih jim plemen. In to prijateljsko medsebojno obćenje razvito je v „Velebitu“ v polnej meri.

Ćudom smo se zato ćudili, da so se parkrat baš najbliži rojaki društveni zaletavali vanje. Tako prinaša Zagrebski „Katolićki list“ članek pod nadсловom „Hrvatska

djačka društva na stranim sveučiliščima“, z jasno namero ovajati društvo pred hrvatskim duhovništvom, osobito nekaterimi škofi. Tu predbaciva „Velebitu“, da ima nekake „buršovske“ navade, da živi v prijateljstvu z „burši“, a v neprijateljstvu s tukajšnjim katoliškim dijaštvom itd. No, kar se tiče teh „buršovskih“ navad, društvo nima v svojih statutih nikakega paragrafa, ki bi silil člene njegove na „viteško zadovoljstvo“, kakor piše „Katolički list“, nasprotno pa tudi noče svojim členom vezati rok v postopanju proti svojim neprijateljem. Kdor se je učil na tako nemške univerzi, dobro ve, kako težko stališče ima krotki slovanski dijak proti oholemu nemškemu kolegi, in kako težko si je priboriti enakopravno stališče.

Členi „Velebita“ znali so pridobiti svojemu društvu na tukajšnjem sveučilišču tisti ugled, kateri i po vsem pravu zasluži. Kakošno je prijateljstvo z „burši“, jasno je iz silne mrznje nemških društev proti „Velebitu“, jasno iz tega, da so se branili odobriti izjavo proti madjarskemu mileniju, samo radi tega, ker je ta izjava porodila se med členi „Velebita“, a najjasneje pokazalo se je to prijateljstvo na „buršovskem“ „Studententagu“, ki se je vršil te dni na Dunaju, in kjer je jedna glavnih točk naperjena proti slovanskemu dijaštvu na njih, kakor pišejo domišljavo: „deutschen Hochschulen“. Da pa društvo, ki ima v svojej sredi i evangelijskih Čehov in Slovakov in pravoslavnih Rusov, ne more in noče živeti v katerem koli odnosu s tukajšnjo „Austrijo“ in drugim katoliškim akademskim društvom, je menda naravno; vsaj pa tudi vedenje teh katoliških akademikov „par excellence“ ni tako zgledno, kakor si morda domišljajo mnogoštevilni njih podporniki in prijatelji.

Naj ne vznemirjajo društva taki podli napadi, vsaj imajo v zadovoljstvo mnoge članke v „Narodnych Listech“ „Velehradu“, „Galičaninu“ i dr. listih, ki stojé visoko nad „Katoličkim listom“, in ki povsem priznavajo in odobravajo društveno delovanje. V zadovoljstvo mu pa tudi bodi lepí odnosaj s tukajšnjo malo slovansko kolonijo; v prvi vrsti pa priznanje in naklonjenost proti društvu našega častitega starca, velikega Slovana Adolfa Ivanoviča Dobrjanskoga.

Mi iz čistega slovanskega rodoljubja moremo le čestitati mlademu „Velebitu“ na dosedanjih vspehih, želeč da bi i nadalje deloval v istej smeri ter bil kakor dosedaj tukajšnjim slovanskim akademikom skupni dom, kjer se morejo pripravljati in vežbati za resno delo v prid svojemu narodu.

Žalimo pa, da neki del hrvatske publike mesto zaslužene obilne podpore nima za „Velebit“ drugega, kakor zlobne napade, zavijanja in denunciacije. A-z.

Ruske drobtinice.

Iz krogov novinarskih poročam vam dve prevažni novici. „Mosk. Véd.“ bile so do sedaj v rokah g. Petrovskega, prepdavatalja zgodovine v Moskovskem sveučilišču. Z novim letom pa so prešle v lastnino g. Gringmuta, tudi prepdavatelja, pa ne zgodovine, ampak starih jezikov liceja carjeviča Nikolaja ali Katkovskega, kjer je v zadnjih časih služboval uže kot ravnatelj tega znamenitega razsadnika klasicizma na ruskih tleh. G. Gringmut je menda nemškega, nedobri jeziki pa celo trdiijo židovskega kolena; pa od Nemca ali Zida ostalo je v njem le zvočje ime, po duhu pa je istinit Rus, i tudi po veri je pravoslavni. Bez spretnosti novinarja ni, kar je dokazal še za Katkova, kateremu je pomagal, da i Petrovskij bez njega nič ni mogel storiti. Kot politik bil je vselej velika opora staro-ruskega konservatizma, za kar so ga vselej pikali i ga pikajo tudi še sedaj ljudje bolj popustljivih političnih vzgledov, da ne govorimo o ruskih

liberalcih à la „Vest. Evropi“ Poljaka Stasjuleviča. Celó knez Meščerskij je nedovoljen z njim ter meni, da je njegova profession de foi prestroga i prenepremična, če se ne boji le presilnega soteka. movanja. A bodi si kakor koli, ta premena je vsekakor važna, prevažna. G. Gringmut seveda Katkova ne oživi, ga tudi ne zameni, kar sam prav dobro vé, i se nič preveč ne baha; torej glumljenja novo-vremenskega stana nad njim, da je podoben Marku Antoniju, nadevšemu radi svojih smerov plašč Cezarjev, pač niso nič lepa, pa tudi ne poštena.

Mi želimo g. Gringmutu mnogo poguma i sreče junaške, da bi tvrdo zagovarjal Rusijo i njen zgodovinski stroj, da bi pa tudi nikoli ne pozabljal zlatih besed Nekrasova:

„Sejte razumnoje, dobroje, večnoje,

Sejte! Spasibo vam skažet serdžečnoje ruskij narod.“

Druga novica pa se tiče takih novin, katere izhajajo ne vsak den, tudi ne po večkrat na teden ali na mesec, pač pa le enkrat v mesecu, izhajajo celimi tolstimi knjigami i jih zovó tukaj „žurnali“, navadno s pridevnikom ne bez nekatere strupene nasmeške „tolstije“. Ta žurnal je „Russkij Věstnik“, kateri je za Katkova izhajal pod njegovim uredništvom, po smrti Katkova pa je celo preselil se iz Moskve v Petrograd. Urednik mu je bil nekdanji znani g. Berg, v poslednji dobi pa mi ni bilo moči za tem delom slediti pozorno; da sedaj vem leto, kar sem pred prazniki neki čital, da namreč „R. V.“ pa le prepotuje iz Petrograda nazaj v Moskvo, i to pod novo uredništvo, katero bodo vodili sinovi pokojnega Katkova. Poslednji se do sedaj z ničimur posebno niso proslavili i vselej so hodili sluh, da nič niso prav podobni svojemu slavnemu očetu. Pa v našo dobo treba je najprej **gremečega imena**, drugo pa se daja tam i sam samo po sebi. Tudi v našem slučaju ima Katkova stvoril svoje delo, to je gotovo, kakor amen v Očenašu.

Božidar Tvorcov.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

„Slovanski Svet“ se je preselil v drugo tiskarno, radi tega se je zapoznila 1. in se zapozni 2. št. Radi tega tudi ni bilo moči še nič staviti s cirilico. Sledile bodo pa tudi letos vaje v cirilici, in se bodo ruski teksti redno priobčevali s tolmačenjem, kakor prejšnja leta. Čč. naročnike prosimo vljudno, da potrpe z nami; od februarja naprej bode izhajanje lista v redu. — Zahvaljujemo se vsem tem, ki so nam voščili srečno novo leto!

Štirsko. Slovenski zastopniki, ki so v dež. zboru opustili opozicijo, najbrže ne dosežejo, kar so zahtevali in želeli; govori se, da žugajo z zopetno opozicijo.

Tržaško. Polit. društvo „Edinost“ neumorno deluje ter nadalje od nedelje do nedelje sezivlja shode na raznih krajih okolice; okoličani pa se udeležujejo mnogoštevilno shodov tudi tam, kjer so bili doslej ali docela zaspani ali pa po zvijačah ital. agitatorjev zaslepljeni. Med resolucijami, katere smo bili uže navedli našim čitateljem, je tudi odločni protest „proti postopanju mestnega magistrata Tržaškega gledé slovenskih napisov na grobnih spomenikih, in prosi se slavna vlada, da takoj ukrene potrebno, da se v tem oziru ne bodo kršile pravice slovenskih državljanov v Trstu“. Italijanska gospoda je začela prepovedovati slovenske grobne napise sosebno pri takih pokojnih Slovenceh, ki niso zatajili svoje narodnosti in so tudi javno, a vedno lojalno, delovali za slovenski narod.

Tržaški „progresisti“, t. j. irredentovska stranka je dalj časa pošiljala v drž. zbor, bez navidezne udeležbe volitev, kimovce, ki so se laskali vladi in irredentašem ter stvorili vse, kar je možno v poslanstvu izvršiti proti Tržaškim Slovanom. Sedaj pa je sklenula irredentovska stranka sama tudi neposredno udeležiti se državnozbornih volitev.

Slovenec Hočvar, dosedanji viši finančni svetnik pri Tržaški finančni direkciji, je postal c. kr. dvorni svetnik in finančni vodja finančne direkcije za Dalmacijo. Solvenci, ki poznajo tega še mladega rojaka bistre glave, so radostno čestitali mu. Imel bo obilo dela v Dalmaciji, katero so silno zanemarjali doslej.

Goriško. Na Goriškem se pripravljajo Slovenci, da pridobé jednega drž. poslanca v V. kuriji, bojé pa se spletek italijanskih, da bi ne izgubili jednega izmed dosedanjih dveh zastopnikov, borba bo huda; če ne bo mlačenčev ali izdajic med volilec slovenskega veleposestva, prodrejo Slovenci z gr. Alfredom Coroninijem, dosedanjim svojim zastopnikom iz veleposestva, katero mora voliti v družbi s turlanskimi veleposestniki. „Soča“ in „Primorec“ pravčasno spodbujata Slovence na delo.

Stoletnica slovenskega časopisja je bila 4. jan. t. l. Dne 4. jan. 1796 so prvič izšle „Lublanske Novice“, katere je bil začel izdavat po času prvi slovenski pesnik, Valentin Vodnik. Njegovo podjetje se je prekratilo čez 4 leta, in nadaljevati so je začele Bleiweisove „Novice“ še le 1. 1843. Odtlej izhajajo poslednje do današnjega dne, poleg njih pa se je razvilo in namnožilo slovensko novinstvo do polit. dnevnikov, leposlovnih časopisov in skromnejših strokovnih listov. Stoletnice so se spominjali slovenski listi, n. pr. „Novice“ v posebnem članku, „Slovenski List“ pa v podlistni zgodovinski razpravi. Skupnega shoda slovenskih novinarjev ali urednikov raznih listov, kakor ga je nasetoval slavní naš pesnik A. Askere, ni bilo v Ljubljani. Domače neugodno politično položeno je izvestno krivo temu. Vodnik je pel: „Kranje, tvoja zemlja je zdrava“; zemlja je še zdrava, a politika je danes na Kranjskem jako nezdrava.

O Slovencih piše mnogokrat in obsirno ruski list, ki izhaja v Kalugi pod imenom „Kaluzšij Věstnik“. V 77. št. 1896 ima zaglavje o Koroški in poroča o odkritju Velikovske šole. Hvaležni moramo biti zato slovenskemu rojaku, ki živi v Rusiji in popisuje Rusom položeno in razmere Slovencev. Isti je dobro znan tudi čitateljem „Sl. Sveta“ pod imenom Božidara Tvorcova.

b) ostali slovanski svet.

Grof Goluchowski, avstro-ogerski minister zunanjih poslov, je lani dobil veliki red črnega orla od cesarja Viljema II., ta ga je letos povabil na slavnost tega reda v Berlin. Tu je bil v avdijenciji in na obedu pri cesarju in se je razgovarjal večkrat tudi s kancelarjem knezom Hohenlohe. Zagovorniki trozveze in sosebno zveze našega cesarstva z Nemčijo so najprej trdili, da je pot Goluchowskega v Berlin samo znak dvorljivosti, katero je ta državnik dolžan izkazati kot odklovanec z redom črnega orla; potem pa, sosebno ko je bil imenovan Muravjev ruskim zunanjim ministrom, so nakrat pripisovali veliko važnost razgovorom Berolinskim in celo kazali, kakor da bi se ohladilo odnašanje Berolinskega dvora k Petrograjskemu na ljubo Avstro-Ogerski. Bismarckov organ se je pa takoj oglašil, da Nemčiji ni treba radi zveze z Avstro-Ogersko izgubljati na prijateljstvu z Rusijo. No naj žurnalistika, plačana in neplačana, presukava stvari, kakor hoče, diplomacija velevlástij dobro vé, kaki so odnašaji od države do države, in tudi v Rusiji znajo dandanes razločevati prijatelje od neprijateljeve.

Državni zbor. Ta se je sedaj zaključil, zajedno so se razpisale nove volitve, in koncem marta snide se že novi, s peto kurijo pomnoženi drž. zbor; ta, kakor se je

izjavil cesar proti poslancem, povabljenim na dvorni obed, bode dolžen do poletja dognati pogodbo z Ogersko. Prvi dar, podeljen Slovecem po praznikih, je bil ta, da je naključje vrglo postavko, določeno v letošnjem proračunu za Celjsko gimnazijo. Nemške stranke so se bile združile in, ker je bilo radi praznikov mnogo slovanskih poslancev odsotnih, in so se bili umaknili glasovanju nekateri poljski poslanci, vrgli so Nemci postavko z večino 11 glasov. Potem je prišla na vrsto pa resolucija, vsled katere naj bi se dalo češki šoli Komenskega na Dunaju pravo javnosti, in tu je dobila pa resolucija 11 glasov večine. Kakor da bi bili obesneli, so sosebno nemški nacionalci toržestvovali radi znage nad Celjsko postavko. V člankih so dokazovali, da razredi Celjske gimnazije, polovičarsko zasnovani za slovenske učence, morajo prenehati že letos. Tega Slovani niso mogli verovati ter so po svoje sukali jo in poučevali vlado, kakó naj se reši. Posebe pa so zvedeli, da se je izjavil naučni minister bar. Gautsch, da gimnaziji je za letos zagotovljen obstanek, za nadalje pa da bode imel govoriti novi parlament. Slovanske novine so ostro grajale zanikarnost nekaterih poslancev, da ne hodijo v zbornico niti ob važnih prilikah. Gotovo je ta graja opravičena; ali tiste novine, ki molče nasproti oportunizmu slovanskih poslancev, nimajo posebnega moralnega prava, grajati nemarnost teh poslancev, kajti oni si mislijo, da je glavna zasluga v tem, če ne opotujejo vladi, in nasprotujejo jej ne, tudi če molče ali pa če — niso prisotni.

Drugače mnogi slovanski poslanci so govorili dobro tudi ob koncu razpravljanja drž. proračuna.

Razni klubi so se poslavljali, v Hohenwartovem klubu so pa proslavljali Hohenwarta samega zlasti češki plemiči.

Gospodska zbornica se je podvizala, da je tudi ona završila svoje razpravljanje istočasno z zbornico poslancev. V poslednji je predsednik bar. Chlumecký dne 22. t. m. našteval in označeval zakone, katere je zbornica sklenula tekom šestih let. Kazal je na zakon o novi valuti, o novem progresivnem davku, o kazenskem, domovinskem zakonu in sosebno na novo volilno reformo. Rekel je tudi, da nobena zbornica ni imela toliko sej, kakor ta. — Potem se je seja zaključila, in s tem je tudi ta parlament završil svoje delo. Bil je ta parlament star i po duhu; naposled je jedino potrjeval, kar je hotela vlada. Zaključil pa se ni s prestolnim govorom, kakor je to običajno n. pr. na Ogerskem.

Mimogredé bodi povedano, da predsednik zbornice poslancev, bar. Chlumecký noče več mandata za državni zbor; omejiti se menda hoče na delovanje v Moravi, da bi i nadalje vodil nemško gospodstvo v tej deželi, v kateri so tri četrtine slovanskega naseljenja. Jednako noče več grof Hohenwart kandidovati. Vsled tega razpade njegov klub.

Uže 23. jan. sta se razglasila dva cesarska patenta; po prvem se je razpustila zbornica poslancev, in so se takoj napovedale nove državnozbornske volitve; po drugem pa se seziavlja že novi državni zbor v dan 27. marta 1897.

Med tem bodo zborovali dež. zbori; v teh pa ne bo posebne pozornosti in intenzivnega delovanja, ker bodo agitacije za državnozborn. volitve zahtevale dela tudi od strani vseh vrst dosedanjih zastopnikov.

„Politik“ priobčuje zanimiv dopis o bodoči sestavi drž. zbora. Pravi, da vlada podpira, da bi se zasnoval jugoslovanski klub. Ta bi imel važno vlogo; često bi ga vlada potrebovala, da bi odločeval v zbornici kljubu temu, da bi štel le kakih 28 členov. A treba bi bilo tu v obče dobrih poslancev. Na Kranjskem naj bi se postavili kandidati na podstavi kompromisa od obeh strank. Vlado bi

jugosl. klub podpiral, ko bi se ona postavila na stališče ustavnih osnovnih zakonov, in bi se tudi v prestolnem govoru omenila potreba izvršenja narodne enakopravnosti. Da, da, jugosl. klub utegne zares igrati vlogo, katero je imel — Hohenwartov klub! Vedno za podpiranje protislovanske politike!

Deželni zbori, ti, ki so bili sezvani o Božiču, in ostali, torej vsi, so sklicani v 26. januv. t. l.

Dunaj. Tukajšnji Čehoslovani prirejajo shode, na katerih protestujejo proti nameri nemških nacionalcev in združenih antisemitov, da bi se v nižavstr. dež. zboru sklenul zakon, ki bi določal, da v tej deželi je samo nemški dež. jezik, in da ta jezik mora se učiti povsod, torej tudi v šolah, eventuelno za slovansko naseljenje osnovanih. S takim zakonom hočejo nemške stranke zaprečiti posebno češke šole in imajo pred očmi češko šolo Komenskega. — Nadalje se češka društva pripravljajo na državnozborske volitve in hočejo postaviti svoje kandidate.

Češko. Govori se, da vlada hoče podeliti Čehom notranji češki jezik, zato pa Nemcem ustreči s kurijami v dež. zboru. Če se Čehi zadovolje s tem, bode to vse-kakor — ominozen korak za Čehoslovane dežel češke korone in potem za vse tlačene tostranske Slované. — Ne ve se še, ali bode novo Trutnovsko okrožno sodišče samo nemško ali pa nemško in češko.

Dr. Podlipný, Mladoček, je potrjen Praškim županom. Kaže se, da boste obe stranki v mestnem совету odslej delovali sporazumno.

Moravsko. Nemški liberalci in nacionalci hočejo združeno postopati ob novih državnozb. volitvah ter i nadalje odločevati na Moravskem. Govorilo se je o spravi s Čehi, te pa ni videti. Da bi ne prišel češki poslanec za namestnika dež. glavarja v dež. odboru, odstopili so Čehom jedno mesto — v dež. šolskem совету.

Ogerski Rusi. Poročali smo uže, da je na vprašanje škofa Prjaševskega, poslano papežu, poslednji odgovoril, da se ne sme trpeti pri bogoslužju madjarski jezik in ne smejo trpeti knjige na madjarskem jeziku. Židovsko-madjarski listi so zagnali vsled tega velik krik, torej ljudje, ki so ali Židje ali pa čisto oče ne razumejo o katolicizmu in še najmanj o grško-slovanskem obredu v unijatski cerkvi ogerskih Malorusov. „Listok“, glasilo teh Rusov, se zahvaljuje papežu na primernem odgovoru, vpraša pa dalje: Ali je svobodno izpuščati po cele dele iz liturgije, kakor delajo to nekateri, Madjarom uklanjajoči se svečeniki? — Isti „Listok“ ima za novo leto članek, v katerem označuje obupno položeno ogerskih Rusov. Borba je nejednaka, bezvspešna; seljak in svečenik sta uboga do skrajnosti. Svečeniki so jedini naobraženci naroda, a oni ne morejo pomagati ne sebi, ne narodu, in od tega se selijo nekateri v Brazilijo in popuščajo v svoji bedi stoletja čuvano in obdelovano zemljo Židom. Tudi cerkveno življenje ni več tako radostno, kakor je bilo poprej; novi cerkveni zakoni so tužni tudi za cerkev; protikristijansko dihanje začelo se je pri duhovenstvu in se kaže sedaj tudi v narodu! Oprijel se je uže tudi duhovenstva oportunizem, protekcionizem. Sedaj uže dela vsek takó, da bi le bil vseh mogočnim sveta, in delajo takó tudi duhovniki, dasi vidijo, da se ruši cerkvena organizacija. Ruši se celo Društvo sv. Vasilija, dasi ima to cilj prosvetljenja ogro-ruskega naroda, a izpodkopuje se to društvo radi dobičkov pri vladi. Zato „Listok“ kliče, da bi se vrnuli nazaj k narodu! — V položeno ogerskih Rusov mogli bi zaslediti naukov tudi drugod!

Galicija. Glasilo stare ruske stranke misli, da l. 1896 je napredoval ruski narod v Galiciji. Nezavisno novinstvo je probujalo narod; nespeli ruske deputacije začetkom leta so pa po svoje iztreznili narod, ki sedaj išče rešitve s svojo močjo.

Slovaki. Svetozar Hurban Vajanský, neumerni pisatelj in pesnik, rodoljub slovanskega čistega mišljenja je obhajal 50letnico svojega rojstva. Čestitali so mu od blizu in daleko; laskav brzjavni pozdrav mu je poslalo tudi Petrograjsko „Slav. Blagotv. Obščestvo po predsedniku gr. N. P. Ignatievu; ta ga imenuje darovitega izrazitelja slavjanskih idealov i močnega predstavitelja slavjanske literature“. V Turč. Sv. Martinu je pozdravil pesnika Pavel Mudron, reki, da Hurban predstavlja literata, kateri vé, da človek z odsekano roko ne more delovati, kakor more delati celi človek, Hurban misli takó o Slovanstvu in vidi bodočnost Slovakov le v tej celosti.

Hrvatsko. V saboru je pravaš Ružić stavil štiri predloge, vsled katerih naj bi se v hrv. Primorju z različnimi sredstvi izboljšalo gnetno stanje in takó prenehalo izseljevanje radi velikega uboštva, da bi se zaprečilo vvedenje madjarskih zakonov na Reki, da bi ta poslala 2 svoja zastopnika v sabor, in da bi se zaključile madjarske šole na Hrvatskem. Značilno je, da se tem predlogom ne ustavljajo le izrecni pristaši vlade, temveč se je postavil nasproti tudi dr. Frank. Tega sedaj obsojujejo opozicijonalcí.

Srbija. Nova srbska vlada, z bivšim Dunajskim poslancem Simićem na čelu, je razposlala zunanjim zastopnikom Srbije okrožnico, v kateri razvija svoj program. Pravi, da nova vlada ni nastala vsled kake posebne krize, temveč ker je nastopila doba, da bi prišli iz dosedanje obče notranje krize, in bi se tako, po želji kraljevi, utrdila Srbija na znotraj. Zato pa potrebuje notranjega miru, in radi tega se je sestavila sedanja vlada, ki ne pripada nobeni stranki, a šteje členov iz radikalne, t. j. najmočnejše narodne stranke v Srbiji. Notranji mir zahteva pa tudi po starih tradicijah prijazne odnošaje k Rusiji in Avstro-Ogerski. Kakor je bil obečal kralj l. 1894, hoče sedanja vlada delovati nato, da se preustroji ustava, in da se vvedejo tudi reforme v gospodarskem in drugih kulturnih pogledih. Vlada povdarja tudi potrebo, da bi Evropa poštevala srbske legitimne nacionalne in ekonomske interese. Vlada se opira na znotraj najbolj na radikalno, pa tudi na sodelovanje ostalih strank.

Otec Milan je došel zopet v Belgrad; trdijo, da ni šel mešat politike; no saj tega tudi treba ni, če jo je pomešal uže poprej zunaj Srbije, ko se je bil sešel s sinom na Dunaju.

Črna Gora. Kakor znano, je imel biti uže lani velik praznik v Črni Gori, v spomin, da je 200 let, odkar vlada Črnogorcem dom Petrović-Njegošev. No slavnost, katere naj bi se bili udeležili tudi drugi Slovani, kakor so se tega veselili uže ob Obodski slavnosti, se je bila preložila na l. 1897. A velike jesenske povodnji 1896 zadele so tudi zemljo Črnogorcev; vsled tega je nastala velika beda, in da bi se pomagalo oškodovanim, začeli so Črnogorci sami med seboj nabirati darov, in kakor za Indje in Armence, nabirajo darove v Rusiji tudi za ljube jim Črnogorce. Glede na vse to, je knez Nikola I. določil, da naj se dvestoletnica njegove dinastije praznuje v 2. dan st. st., to je v 14. dan jan. 1897, in sicer izključno med Črnogorci samimi bez udeležbe od zunaj. Tako se je tudi zgodilo. Glavna svečanost in slavnost bila je na Cetinju;

„Glas Crnagorca“ objavlja na prvem mestu srčen in krasen govor, s katerim se knez Nikola I ob 200 letnici svoje dinastije obrača k narodu. Knezu so čestitali car Nikolaj II., Fran Josip, kralj Humbert, srbski kralj Aleks., romunski kralj, bolg. knez, angleška kraljica i. dr. Narod se je udeležil slovesnosti v velikem številu. Cetinje in Orlov Krš so bili na večer razsvetljeni.

Skoplje. Prepri radi Ambrozija, grškega episkopa, protivnika Srbov, ni še prenehal. Srbija neki zuga, da, če se ne ustreže Srbom, obnovi Srbija zopet stari Pečki patrijarhat, nastal bi torej razkol med Carjigradskim patrijarhatom in srbsko cerkvijo.

Rusija. Novo leto starega štetja je presenetilo evropsko diplomacijo. Car Nikolaj II. je imenoval „oskrbnika“ ministerstva zunanjih poslov, in sicer moža, o katerem niti sanjali niso, da pride na toliko važno mesto. Novi zunanji ruski minister je grof Muravjev, ki je bil doslej poslanik v Kodanju, tam, kjer je ruski carski dvor v najožem sorodstvu. „Velehradu“ poročajo iz Petrograda o tem dogodku: „Novi minister je znan kot odkrit Slovan in nasprotnik Nemecev; vest o njegovem imenovanju je vzbudila ne majhen nepokoj. Grof Muravjev, je mož politike, katero je zasnoval v Rusiji pokojni car Aleksander III. Imenovanje njegovo smatra se posledico blagega vpliva carice vdove Marije Feodorovne. O grofu Muravjevu je le jeden glas, da je mož velike naobrazbe, skušnje in politeškega razuma. Prosluli Samarin ga je imenoval jednim iz najročnejših in marljivostnih diplomatov ruskih. Grof Muravjev je bil več let poslanski svetnik v Berlinu, in tam se je temeljito seznanil s politiko nemško. O njegovi bistri opazovalni nadarjenosti pripovedujejo mnogo podrobnosti. Takó je n. pr. znano, da je jako odločno prorokoval padeč Bismarckov... Slovanstvo je težko prenašalo kneza Lobanova, kateri kot ruski kosmopolit ni imel ne čuvstva, ne razuma za slovansko vprašanje in se je čez glavo avstrijskih Slovanov bratil z Dunajskimi in madjarskimi krogi. Z grofom Muravjevom nastopa na svetovnem poprišču ruske politike čisto narodni državnik in Slovan.“

Bismarck v svojem glasilu trdi, da s tem imenovanjem se ne izpremeni ruska politika, ker ima v Aziji določne cilje in za dolgo obilo opravil. Nasprotniki prave slovanske politike pa se tolažijo, da car je svoj zunanji minister in da on določuje zunanjo politiko, ta pa je mirna. V Franciji se radujejo nad Muravjevom.

Namesto Šuvalova je postal v ruski Poljsi general gubernator knez Imeretinskij, ki pozna dobro deželo in razmere.

Car je ob novem letu n. st. poslal predsedniku franc. republike ljubeznjivo voščilo, ki kaže o tesni zvezi Rusije s Francijo.

Car je na novo leto odpustil kmetom vse zaostanke na davkih in dal znižati zemljiščne davke tako dolgo, dokler ne bode boljših letin. Krasen dar!

K. N. Bestužev-Rjumin, profesor in slavni historik ruski, nekdanj predsednik „Slav. Blagotvoriteljnega Obščestva“, je umrl. 14. jan. v Petrogradu v 66. letu življenja.

Dne 27. dec. p. l. je praznovalo imperatorsko arheološko občestvo svojo 50 letnico. Od začetka je razprave priobčevalo le na nemškem in franc. jeziku; od l. 1849 je izdavalo ruske zapiske. Od l. 1851 si je zasnovalo 3 oddelke: 1) ruske in slavjanske arheologije, 2) vstočne arheologije in 3) staroklasiške, bizantijske in zapadno-evropske arheologije. Od l. 1852 obdeluje in proučava na prvem mestu ruske ali z Rusijo tesno zvezane starine. Sedaj je pokrovitelj sam car Nikolaj II., predsednik pa

veliki knez Konstantin Konstantinovič. Pomočniki so mu akademik A. Th. Byčkov, S. Th. Platonov, Iv. Pomjalovskij in bar. V. R. Rozen. Muzej društveni ima bogato zbirko starih denarjev in medalij, stare predmete, rokopise in veliko knjižnico.

S. VI. Markov je praznoval 50 letnico svojega službovanja v ruskem finančnem ministerstvu; car ga je imenoval pravim tajnim svetnikom.

Mnogo so prošle tedne pisali o nemirih dijaških ruskih vseučilišč, sosebno Moskovskega. Ko so predlagali, da naj se kaznuje množina njih, je car rekel, da niso še za politiko zreli, in da torej se ne morejo kaznovati strogo radi političkih prestopkov. Ta sodba je mila, v jedru pa stvarno-ostra in izda več nego formalna in dejanska strogost.

Poljaki v Nemčiji. Prosledovanje poznanjkih Poljakov je pričelo vsestranski nadaljevati se. V pruskem parlamentu so ovajali Poljake, češ, da delajo propagando za Veliko Poljšo tudi v gornji Sileziji. Vlada je v istem zastopu razglasila, da bode bezozirno zatirala vsakatero poljsko gibanje, in zbornica je ploskala. Poljske učitelje in vojaške premeščajo v zapadne pruske pokrajine. Med Poljaki samimi v Poznanju in gornji Sileziji ne smejo več zborovati na poljskem jeziku, in vlada pošilja nemške komisarje na poljske zборе. Tudi se svoboda zborovanja še drugace krči med nemškimi Poljaki. Sedaj so vojaški godbi prepovedali igrati poljske melodije tudi ob najneznatnejših slovesnostih in prilikah. Vojaki ne smejo med seboj občevati po poljski. Vsak Poljak naj zna nemški; zato se v šoli niti čitati ne uče več po poljski; če hočejo znati čitati in pisati, morajo učiti se doma in na svoje stroške. Komisija za pokupovanje poljske zemlje bode pospeševala svoje delo. Tako hočejo intenzivno delovati, da bi 3 $\frac{1}{2}$ mil. Poljakov ponemčili popolnoma. Poljaki v pruski Nemčiji morajo delati pokoro za grehe, katere je stvorilo in še dela poljsko plemstvo proti masam poljskega naroda in ostalih slovanskih narodov. Tudi v Prusiji se izgovarjajo jedino s tem, da očitajo poljskemu plemstvu neolajšno postopanje. Zanimivo je tudi to, da je pruska vlada poslala v boj proti Poljakom tudi višo hierarhijo, torej tisto orožje, katero upotrebljajo vladni sistemi tudi v Avstro-Ogerski. Nov dokaz, da se pošiljajo med slovansko naseljenje vladni škofi protislovanskega duha.

Turčija. Nepretržno delujejo poslaniški velevladstvi nato, da bi Turčija zaresno vvedla potrebne reforme. V angleškem parlamentu so prečitali diplomatsko korespondenco, iz katere se vidi, da velevladstvi so pripravljene prisiliti Sultana k reformam, in Šiškin je 11. nov. sporočil, da doba reformam samo na papirju je prenehala.

Ivan dr. Černčić, kanonik-ravnatelj zavoda sv. Jerolima v Rimu, umrl je ondu v 66. letu življenja. On ima velike zasluge za slovansko stvar. Bil je vrl hrv. svečenik. Več o njem prilično.

Raznotero. Na Ogerskem je bilo l. 1785 vseh Židov 75.089, l. 1805 pa uže 127.846, l. 1840 uže 241.632; l. 1846 jih je bilo 263.030, l. 1857 uže 413.118 in l. 1870 celó 552.133. Od l. 1785 do 1870 so se pomnožili bolj nego sedemkrat! Sedaj jih je najmanj uže 600.000, ker je za nje „zlati vek“ na Ogerskem, v dobi „liberalstva“. Največ jih je seveda v Budimpešti, kjer narekujejo politiko vsemu sistemu. Vsa velika podjetja in denarni zavodi so v židovskih rokah; madjarsko plemstvo prodaje v velikih razmerah svoja zemljišča židovskim bogatašem. Uboštvo vsled židovsko-liberalne politike pa se

množi na vse strani, najbolj med kmeti in delavskimi množicami.

Indijski časnik se zahvaljuje Moskovskemu mitropolitu, „Mosk. Vedomostjam“ in „Novemu Vremeni“, da so pozvali ruski narod na pomoč stradajočim Indom ter pristavlja: „Radi Boga ne verujte britanskemu narodu in novinstvu o vprašanju bednih v Indiji. Inostranci imajo vsekdar vsega dovolj v Indiji, no milijoni domačinov stalno trpé radi uboštva. No uboštvo umeči tudi pomagajo Indom. Ne pomagajte nam po Anglo-Indih; naš narod jih ne ljubi radi hladnega in grobega občevanja z nami. Tudi ne pomagajte nam po britanskih misijonarjih, ker oni ne poznajo naroda, in se ne morejo zvati istinimi prijatelji Indov. Naj vaš blagorodni primer vzpodbudi kasne Angleže in druge kristijanske narode. O Rusi! Ta je najplemenitiši način uklanjati vrage z ljubeznijo“. List kaže potem na to, kakó je 1½ mil. Armencev v Rusiji srečnih, imajočih svobodo in dostop na vse strani, v tem ko Indi postajajo bednejši od dne do dne. „Niti jeden Ind ne more biti častnik v vojski, ne misijonar, in iz milijonov kristijanov ni jednega biskupa Inda.“

Uže dolgo so želeli Srbi, da bi se prenesli pozemeljski ostanki Vuka Stefanovića Karadžića s pokopališča (Markovega) Dunajskega v Belgrad. Sedaj je razglasila „Zora“, društvo srbskih akademikov na Dunaju, poziv, da bi se nabirali doneski za stroške, in Belgrajska akademija je sama vzela stvar v roke. Takó je prilika, da Srbi zopet naštevajo zasluge Vukove, zlasti za srbsko slovnico, srbski slovar, srbske narodne pesni in pripovedke.

V Kotoru je pogorela pravoslavna cerkev sv. Nikole, najlepša srbska cerkev v Dalmaciji. Pogorelo je več redkih dragocenosti, in je vse škode okolo 100.000 gld.

KNJIŽEVNOST.

„Naši knjižni grehi.“ Spisal M. Hostnik, profesor v Rusiji. Ponatis iz „Slovanskega Sveta“. Na Dunaju 1896. Str. 32. Cena 12 kr. Lansko leto se je tiskala v „Slov. Sveta“ v manjših odlomkih razprava slovenskega rojaka prof. Hostnika; na željo, izraženo od mnogih strani, ponatisnula se je razprava v posebni knjižici, ki se dobi pri upravnistvu „Slov. Svet“a. Naj sodijo slovenski jezikoslovci o tem spisu, kakor jim drago, zanikati ne bodo mogli, da je Hostnik opozoril na mnogo napak in nedoslednosti v sedanjem knjižnem jeziku slovenskem. Vrh tega je naglasil načela, po katerih bi se bilo treba ravnati, in kakó naj bi „Matica Slovenska“ zaprečila sedanji haos v pravopisanju slovenskem. Da je pisatelj tudi pozitivno podelil mnogokako dobro zrno, vidi se najbolje v spisu samem. Poučen je spis vsekakor za mlade in stare, celó za jezikoslovce same.

Tavčarjeve povesti I. Ker nima Ljubljanska „Narodna tiskarna“ niti dovolj strojev, niti stavcev, niti — črk, je dr. Ivan Tavčar izročil svoje zbrane povesti Nemcu Bambergu, ki je podal za Božić I. zvezek svojim odjemalcem. Uže jedenkrat je obžaloval „Sl. Svet“ dejstvo, da ne premoremo Slovenci v Lj. take tiskarne, ki bi mogla sprejemati in točno izvrševati vsa domača dela; uže jedenkrat smo grajali toliko bezbriznost Ljubl. kapitalistov narodne stranke, a napaka je še danes neizpremenjena. Nemec tiska zbrana dela naših prvih pesnikov in pisateljev ter si kupi bogastvo s slovenskimi novci, Slovenci pa še vedno sedé na svojih denarjih, dasi bi mogli mnogo koristiti narodu in sebi. V kratkem si ustanove sloven. socijalni demokrati prav v Lj. lastno tiskarno za svoj listič in svoje oglase. Izvestno kaže to o veliki podjetnosti in pameti. Naj bi jih vendar posnemali v teh i gospodje doslej toli zanikarne „Nar. tiskarne“!

V I. zvezku Tavčarjevih zbr. spisov je ponatisnena petorica nezrelah, v dijaških letih napisanih romantično idealnih in à la Werther sentimentalno deklamatoričnih novel, pa dvanajstorka kmetških slik iz Loškega pogorja. Pisatelj razpolaga z bujno domišljivostjo in lepim, narodnim jezikom; vendar ne podaja v svojih spisih resničnih značajev, nego večinoma le ti pe po vzorcu nemških in francoskih romantikov stare šole. V slikanju afektov ljubi dr.

Tavčar klasično pretiravanje, ki je z maniro modernih, zlasti pa realističnih belestristov v razmerju vode in ognja. Kot sodobnik Jurčičev išče si pisatelj rad tudi takozvanih originalov, ki so vsi bolj ali manj sorodni Krjavljú ali Martinu Spaku. Pisatelj pozna do cela slovensko kmetško življenje ter je zlasti mojster v slikanju nežnih kmetških ljubic. Mnogo poetičnih prizorov moreš nazvati naravnost klasičnimi, le žal, da se izgube v navalu romantičnih pretiranostij in odlega patosa. Ta I. zvezek, prav vkusno tiskan in vezan, je radi tega najprimernejše darilo za odraslo možko in žensko mladino.

„Materine sanje.“ Slika v jednom dejanju. Spisal E. Gangl. Izd. in zal. Družba sv. C. in M. v Lj. — Znani pesnik „Doma in Sveta“ je podal v tem svojem najnovejšem delcu spisak, kateremu sam ni vedel dati imena; zato ga je nazval „slika“. Spisak je namreč nekaj hermafrodit: pol balet, pol drama, pol pesen. Vnji se opeva ljubezen materinska, ki ohrani otroka od vseh zlih napadov. Kakor pri vseh drugih pesmotvorih g. Gangla, dolžni smo reči i o tem, da lepozveneči in bingljajoči verzi, patetične tirade, pretirane prispodobе, — gostobesedno javkanje in vriskanje ne stvoré še dobre pesni. Gola forma, in naj bo ta še tako krasna, je puhla — ako je — otla. Prvo je ideja — drugo lepa, a n a r a v n a oblika bez fantastičnih nakitov. Naj bi uvažila to i Gangl i njegov pesnik F. S. Finžgar, oba učenca formalistov Jos. Cimpermana in A. Funtka! — Cena brošurice je 15 nov. x—x.

Slovenka. Glasilo slovenskega ženstva. Št. 1 je izšla 2. januv. t. l. in obseza: Slovena. Pesen Zamejskega. — Program. — Triglav. Spisal idealist. Pesni: Zelja in nada ter bolest. Od Vide. — Mladostne sanje, spisal Vanda. — O ženski osvobodi in družinski sreči. Od Slovenke. — Pomagajmo družbi sv. Cirila in Metoda. Spisal L. Svetec. — Čuvajte se opekline. Sp. F. Göstl. — Moda in strokozanstvo. Spisuje M. Kunc. — Nekaj drobtin. — List izhaja v Trstu vsako drugo soboto in stoji vse leto 3 gld.; za naročnike „Edinosti“ 2 gld. Rokopisi se pošiljajo urednistvu „Slovenke“, naročnina pa opravnistvu „Edinosti“ v Trstu. Slovenski listi so v obče blagoželjno pozdravili in priporočili prvi ženski list slovenski. Da bi prospeval, želimo iskreno tudi mi. Slovenka bi utegnula in mogla popraviti pri korenini mnogo, kar se je doslej v resnici zanemarljavo na Slovenskem. Za žensko vzgojo in probujenje je doslej skrbela bolj dvomljiva slučajnost, nego pa kaka določna namera. „Slovenka“ ima torej težko, a plemenito zadačo, in dolžnost tudi moške inteligence je, da duševno in gmotno podpira novi list.

Društvo sv. Jeronima je letos izdalo 4 knjige, in sicer: 1. Danica, Koledar i Ljetopis društva svetojeronimskega za navadno leto 1897. 2. Život gospodina našega Isusa Krista, kao ga četiri evangelista opisuju. Od Georgija Hesera. Preveo iz latinskoga jezika a djelom popravio i popunio dr. Josip Stadler, metropolit i nadbiskup vrhnobosanski. Knjiga II. 3. Vračara Klara. Pučka pripovijest. Napisa Ivan Lepušić. 4. Stitite životinje. Opomene mladeži. Po njemačkom priredili L. Strzalkowski i Ad. Hofman. — Bog i Hrvatska ili ozbiljne misli za vjeru i domovinu. Hrvatskom narodu poklanja Ivan Nepomuk Ježević, župnik grubišnopoljski. Zagreb 1896. Nakladom pišćevom. Tisak Ant. Scholza, 8° str. 289. Cena 1 gld. 25.

Lovor. List zabavi i pouci. Nov leposlovni hrv. list, ki ga je začel izdavat v Zadru R. Katalinić Jeretov, mladi hrvatski pesnik in pisatelj, dobro znan kot sotrudnik tudi čitateljem „Sl. Sveta“. „Lovor“ izhaja 10. in 25. vsakega meseca. Cena mu je 4 gld. na leto, za dijake in učitelje pa 3 gld. Novci se pošiljajo upravi „Lavora“ v Zadru. V 1. št. ima: Utočište, spjevao Dr. A. Tresić-Pavičić. — Pobjeda, napisal R. Katalinić Jeretov. — Večernje misli, spjeva Dinko Sirovica. — Put na Viperu, nap. P. Kuničić. — Nad iskopenim grobom, spjevao N. Ottojić. — Prva hrv. akademija, piše D. S. Karaman. — Listak. — Tudi ta hrv. list bode izvestno pospeševal krasno literaturo, o tem daje poročstvo urednik sam, ki piše vzorno tudi v prozi.

„Hrvatska misao.“ Tako se zove novi polumesečnik hrvatski, ki je vsaj začasno začel najprej izhajati v Pragi pod urednistvom Čeha Fr. Hlaváčka, in kateremu so sotrudniki na prvem mestu hrvatski dijaki. Št. 1. obseza: Što hoćemo. — Stj. Radić: Hrvatski ideali. I. Ideali narodno-prosvjetni. — lić. O pučkoj prosvjeti. I. Hist. progled popularizacije nauke. — Ivanov: O hrvatskim književnim prilikama. — Fr. Hlaváček. Seljački pokret v Galiciji. — M. Heimrl: Iz novije političke povjesti češkoga naroda. — Sv. Korporiće: O indolenciji i pesimizmu u hrv. mladeži. — Da se razumijemo. — Političke biljeske: Spectator: Sastanak hrv. soc. demokracije. — V programu je tudi naslednji odstavek: „Ni hrv. opozicija sustavno ne uči ni mladeži ni puka. U nje ima i poštenja i znanja — ali prave ljubavi za mladež i za puk kao da nema, jer inače nebi mogla podnijeti, da ta mladež već kroz trideset godina samo buči, a taj puk da se neprestance samo uzurjava i draži. Nemamo ni društava, pa ni pojedinaca, koji bi s ljubavlju dolazili k

mladeži ili k puku, upuščivali ga rječu, knjigom, primjerom; i tako smo prisiljeni, da si pomažemo sami." Povdarja se, da madjaronska vlada zaprečuje in kvari vsak napredek; zato je treba najprej misljenje utrditi o tej vladi in o hrv. opoziciji, katera poslednja kaže žalosten primer v osebnih razmirica, stranačke nesnesljivosti, političkog dogmatizma. Ženski in možki mladini hoče list pokazati širša obzorja sedanjega napredka. Tudi ima program za sedanje hrv. stranke neprijetno stališče v tem, da naglašajo: „Hrvat i Srbi dakle jedan su nam narod. Jezgrom temu narodu upravo su najnižji slojevi..." Dokazuje, da vprašanje nemadjarjskih narodov ni samo notranje vprašanje Ogerske. S tem obsojajo tisto modro molčanje hrv. strank, da se niso pridruževale različnim izjavam nemadjarjskih narodov proti madjar-skemu gospodstvu, mileniju itd.

K listu se najbrže čisto povrtno in se nadejamo najboljšega od njega, sebosno zato, ker poznamo nekoliko sotrudnike, ki imajo sposobnost k misljenju in dobro voljo, slediti racionalnim razlogom. O njih smo mnenja, da so voljni popravljati, ko bi takoj in vselej ne zadeli pravega. Za sedaj pa priporočamo „Hrv. misao" sebosno slovanskemu dijaštvu v obče in še posebe slovanskemu. „Hrv. misao" izhaja začetkom vsakega meseca in stoji po pošti celoletno 3-10, za dijake 2—, za Srbijo 3-40 gld. Naročnina in vse drugo se pošilja na adresu: Fran Poljak, Prag—Vinohrady, Korunni trida č. 841, I. posch.

Narodopisné museum českoslovanské. Kakor znano, je imela velika narodopisna razstava 1895 tudi to dobro posledico, da so Čehoslovani pomnožili in utrdili svoj poseben narodopisni muzej, kateremu na čelu so priznani učenjaki in strokovnjaki. O delovanju in namerah muzeja imamo doslej več izdanj. Takó je izšla 1. št. časopisa: Vestník národopisného musea českoslovanského, ki izhaja pod uredništvom dr. L. Niederle, poročevalca muzejnega. — Dalje je izšla: I. „Zprava o činnosti Národop. mus. českosl." Imenem Rady Musejni podává dr. L. Niederle. — Poseben oddelek so: „Příspěvky k dějinám Národopisu Českoslovanského. Vydává Rada Národopis. Mus. Č. Pořáda Fr. Ad. Šubert. I. Hlasy o národopisné výstavě českoslovanské v Praze r. 1895. — Kdor hoče obiskati muzej, ima na razpolaganje knjižico: Průvodce po Nár. M. Českosl. Sepsal dr. K. Niederle. Se 3 vyobrazeními a plánem musea. 1896. II. vydání. C. 20 kr.

Program in vabilo na naročbo za I. 1897.

S to što, stopa „Slovanski Svet" v svoje deseto leto. Program mu ostane nepremično stari, namreč slovanski kulturni program. Ta program dokazuje potrebo skupnega literarnega jezika za vse Slovane in vsled tega tudi skupno književnost, sebosno za znanstvene stroke, ker se drugače mali slovanski narodi ne morejo pospeti do poslednjih konsekvencij ali oddelkov znanstvenega delovanja. S tem pa se ne obsoja nadaljnji razvoj sedaj običajnih književnih narečij ali jezikov med malimi slovanskimi narodi. Nadalje je v kulturnem programu vključena potreba, da bi se oživile med Slovani, ki ne rabijo več cirilice, tradicije cirilo-metodijske cerkve, katera je bila med zapadnimi Slovani udomačena nekdaž in takoj od začetka ravno takó, kakor je utrjena sedaj med Slovani, ki rabijo v cerkvi in književnosti cirilico. Skupne kulturne vezi se le morejo razširiti in utrditi pravo slovansko umetnost, umetno obrt in vse to, kar more proizvajati le svojstvena plemenska in narodna slovanska nadarjenost in sposobnost.

Zato razpravlja „Sl. Svet" tudi o svojstvenostih Slovanov, predstavljajočih poseben kulturni tip med ariškimi narodi. Ta tip postavlja slovansko kulturo v skupnosti vspešno poleg kultur zapadnih velikih na-

rodov. Zapadni Slovani so pa po vplivu davnega sosedstva z rimsko-germansko kulturo izgubili mnogo svojstvenih proizvodstev, vsled tega pa si oslabili tudi sposobnost in svežo prvotno silo za svojstveno proizvajanje sebosno v umetnosti. Izgubili in celo pozabili so svojo posebno pravno in gospodarsko organizacijo in uže davno ne poznajo več cirilice. Da bi se priučili poslednji, podaje naš list posebne manjše odlomke slovanske književnosti, ki rabi za se cirilico. Kar se je izgubilo v umetnosti in gospodarskih svojstvenih osnovah, razpravlja naš list s tem, da podaje zgodovino o tem ali pa kaže, kakó so Rusi, Bolgari, Srbi še ohranili dotična svojstva, in so torej pri njih še vedno neusahljiva živa starina.

Neugodna protislovanska politika je zapadnim Slovanom skrčila svobodo v obče in še celo za kulturno razvijanje. Ta politika, ki je sebosno germanizatorskega in latinizatorskega značaja, kaj rada zaprečuje stremljenje k oživljenju izvirne slovanske kulture med zapadnimi Slovani. Zato je treba zapadnim Slovanom priboriti vsaj toliko svobode, da bi mogli po svojih močeh oživljati in razvijati svojstvenosti slovanske kulture. V ta namen dokazuje „Sl. Svet" potrebo najprej izvršenja narodne jednakopravnosti v okviru in pod zaščito takó zvane nacionalne avtonomije. Tej pa nasprotujejo gospodarske narodnosti, namreč madjarska, poljska, nemška in italijanska. Duvalizem je na znotraj največja zapreka, da se zaostavši narodi ne morejo pospeti do potrebne relativne političke svobode. Naš list je radi tega načelno nasproten duvalizmu gledé na njegov pomen v obči, nacionalni in državno-gospodarski politiki. Duvalizem podpira tudi zunanjo politiko, da je neugodna avstro-ogerskim Slovanom. Slovani kot separatisti in partikularisti pa ne premagajo ne duvalizma, ne njegovega mogočnega in slovanskim narodom ter tudi celokupni monarhiji škodljivega vpliva. Zato dokazuje „Sl. Svet" potrebo vzajemnosti avstro-ogerskih Slovanov v mejah veljavnih zakonov in sebosno političko skupno postopanje totranskih Slovanov, kakor se n. pr. Srbi, Slovaki in Romuni družijo uže nekoliko na Ogerskem. Kulturno okrepljenje v nacionalnem smislu je cilj, političke borbe so pa sredstvo za ta cilj, in nacionalna avtonomija podaje okvir, v katerem se more razvijati kulturno misljenje, stremjenje in delovanje. „Sl. Svet" ni nasproten izvršenju českega, hrvatskega in maloruskega državnega prava, a to pravo bi Slovanov ne rešilo, ko bi ne zagotavljalo zajedno svobode za narodni razvoj vsakega naroda v smislu organizacije narodne samouprave. Še toliko popolnoma izvršeno historično državno pravo predpolaga, kakoršne so razmere danes v Avstro-Ogerski, svobodo za nacionalno jednakopravnost vsakemu narodu posebe. To priznavajo sedaj tudi Čehoslovani, in vsa dejstva in okolnosti potrjujejo pravilnost programa „Sl. Sveta", ki postavlja pri vseh političkih borbah na prvo mesto izvršenje narodne jednakopravnosti v okviru narodne samouprave in še le potem izvršenje historičnih državnih prav.

Poleg političkih in nacionalno-politiških nasprotnikov vsiljujejo se Slovanom uže tudi druge vrste protivniki, in to na občegospodarstvenem polju pod firmo socialne demokracije. Ta je prvič požidjena in proslavljena pred vsem novo evangelje židovskih apostolov, t. j. teoretikov in agitatorjev. Ker obče gospodarske neugodnosti potiskajo tudi slovanski živelj med delavske množice tujih narodov, in ker vse te množice hočejo spravljati v hlev židovskega socialno-demokratskega pastirstva, treba je začeti razkrivati, kaj je opravičeno, kaj utopistiško in napačno v naukih

sedanje socijalne demokracije. Glede nato začne „Sl. Svet“ posebe razpravljati vsa tista načela, od katerih je zavisno pravilno stremenje k pravičnim reformam občega gospodarstva, in s tem želimo ustreči sosebno mlademu učečemu se naraščanju. To je toliko potrebnije, ker tudi stolice za nacionalno ekonomijo. zasedajo ali židovski profesorji ali pa taki, ki so se sami navzeli židovskih in poživljenih teorij. Židovski profesorji z vso doslednostjo zamlčujeje najboljše avtorje socijalne ekonomije, in zato se toliko laže širijo nauki židovskih apostolov.

Na slovansko literaturo vplivajo tuji filozofemi, in tu je tudi treba kazati na taka načela, katera uže s samim primerjanjem more normalni razum sprejemati in sprejeti kot prava in zdrava in, če ne drugače, vsaj relativno kot najboljše. Tudi na to stran želi „Sl. Svet“ letos mnogokaj približiti.

„Slov. Svet“ se je boril in se hoče boriti vselej in povsod za poštenost; ta pa ne zapoveduje, da bi upogibali tilnik nepoštenemu stremljenju različnih nasprotnikov in vragov. Naš program podaje primerne orožja za vsakovrstno brambo, in mi želimo; da bi Slovan povsod rabil veljavna in prikladna merila. Vsaj voditelji in ti, kateri hočejo postati, dolžni so, prisvojiti si tako orožje, kakoršno zahtevajo čas, okolnosti in posebne razmere. Dokler ne posegnejo slovanski dejatelji dovolj globoko v duševni arzenal, ne bodo se jih bali nasprotniki, in niti moralni dobički ne bodo veliki. Moralna zausnica more žgati jedino potem, če prihaja od zrelega duha, ki se zaveda svoje zadače.

Sotrudnikov, ki se v resnici trudijo tudi v slovenskem pomenu besede, ima „Slov. Svet“ lepo število; ti so v domovini, v cesarstvu in daleč za mejami. Kar se dostaje naročnikov, priporočamo se i nadalje našim mladim in starim znancem in prijateljem, da skušajo širiti list med raztresenimi rojaki in tudi drugimi Slovani.

„Slovanski Svet“ izhaja 10. in 25. dne vsakega meseca v vsaki številki na 16 straneh tu podane oblike. Naročati se more vsak čas in tudi samo za $\frac{1}{4}$ letje.

„Slovanski Svet“ stoji za l. 1897:

za vse leto . . . 5 gld. — kr.

„ pol leta . . . 2 „ 50 „

„ četrt leta . . . 1 „ 25 „

Za učitelje, učiteljice in dijake:

za vse leto . . . 4 gld.

„ pol leta . . . 2 „

„ četrt let . . . 1 „

Za dežele zunaj Avstro-Ogerske stoji „Slov. Svet“ 6 gld. 50 kr. avstr. veljave.

Sprejemajo se tudi primerni inserati; primerni so tudi taki, ki želé med ostalimi Slovani naznaniti kaj.

Naročnina se pošilja upravništvu na Dunaj (Wien), Hofstallstrasse 5.

Uredništvo in upravništvo
„Slovanskega Sveta“.

POSILANO.

Na mnoga vprašanja, obrnena k meni neposredno ali posredno, imam za potrebno odgovoriti, da se je

tiskanje mojega „ruskoslovenskega slovarja“ in rusko-slovenske slovnice (na slovenskem jeziku) odkladalo vsled neblagoprijetnih pregovorov s prvo tiskarno, katere sem potem pretrgal, uznavši, da slovenska tiskarna g. Andr. Gabrščka ne le more izpolniti tisk, nego da ga izpolni celo bolj po ceni, kar bode v prid seveda le onim, kateri požeje kupiti omenjeni knjigi. Zdaj sem v prijetnem položaji zavajati, da se slovar in slovnica uže tiskata v označeni slovenski tiskarni v Gorici. Ker je delo precej obširno, težko je naprej določiti čas, kdaj izide, tembolj, ker bodo korekturni listi hodili dolgo pot v Rusijo in nazaj.

Slovenske liste, kateri svojim čitateljem žele naznaniti o rečenem, bodem jako hvaležen, ako v tej ali druge obliki obveste svoje čitatelje.

V Rusiji, 24. dec. 1896.

M. Hostnik.

Javna zahvala. Hrv. akad. društvo „Velebit“ u Innsbrucku primalo je tekom prošle godine sledede novine bez platno: Agramer Tagblatt, Obzor, Narodne Novine, Posavska Hrvatska, Hrvatski Branik, Tjednik bjelovarsko-križevački, Banovac, Vjesnik županije Virovitičke, Subotičke Novine, Narodni List, Jedinstvo, Katolička Dalmacija, Hrvatska kruna, Crvena Hrvatska, Pensiero Slavo, Naša Sloga, Bošnjak, Bosnische Post, Vienac, Dom i Svet, Nastavni Vjesnik, Vrhbosna, Pobratim, Hrvatska, Bulletin di archeologia e Storia Dalmata, Pučki list, Katolički list, Obrtnik, Seljak. — Slovenski Narod, Edinost, Slovanski Svet, Domovina, Planinski Vestnik, Dom in Svet, Rimski Katolik, Ljubljanski Zvon. — Narodni Listy, Politik, Velehrad, Narodnie Noviny, Niva. — Swiet, Beseda, Strahopud, Priroda i ljudi.

Uz pol cene: Hrvatska Domovina — Svetozor.

Smatrajući si društvo osobitom dužnosću najljepše se slavnim uredništvima zahvaliti, preporuča se daljnjoj njihovoj naklonosti.

Opomnja upravništva. Leta 1897 bodo dobivali „Slov. Svet“ samo tisti naročniki, ki pošljejo naročnino naprej. Kdor naročnine ne poravnava do konca prvega dotičnega meseca, ne dobi več lista. Skušnja prošlih 9 let nas sili, da uredimo upravo lista s tako odločbo, in radi tega vljudno prosimo, da bi se ravnali po tem tudi tisti, ki so naši stari znanci, prijatelji in redno plačujoči naročniki. Med temi, kateri so zaostali z naročnino prejšnjih let, so nekateri poslali na račun, oziroma si izprosili obroke za poplačevanje. Druge, ki so dolžni več ali manj naročnine od prejšnjih let in se niso oglasili, ne tako, ne tako, počakamo še do konca febr. 1897, potem prijavimo zaporedoma njih imena in njih dolg v „Slov. Svetu“, in če ostanejo gluhi tudi potem, jih začnemo terjati pa sodnijskim potom. Tisti, ki so l. 1896 preplačali čez pol leta naročnino, bodo dobivali list i letos, za kolikor znaša preostanek.

Pri upravništvu „Slov. Sveta“ je še vseh letnikov tega lista na prodaj po nekoliko iztisov; oddajejo se s poštnino vred po 2 gld. 50 kr. Od leta 1896 se oddajejo vse izšedše številke za 1 gld. — Dalje imamo na prodaj: „Naši knjižni grehi.“ Knjižica, 32 str., cena 12 kr. — „Martin Krpan“ v ruskem prevodu; iztis 15 kr. — „Das Parteiwesen der Slaven in Böhmen“ (100 str.) Znižana cena 55 kr. — „Rusko pravopisanje za učeče se“ Str. 28, cena 12 kr.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2:50, četrt leta gld. 1:25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pod leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakršna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse Nr. 5.